Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 221 (11719) | 1981 чылдың сентябрь 23, среда | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 кеп.

ОН БИРГИ БЕШ ЧЫЛ: баштайгы чылы
Чылдың планныг онаалдаларын болгаш хүлээлгелерни күүседири дээш улам шалыпкын ажылдаар

ДҮЖҮТТҮҢ ҮНДЕЗИНИ

Кедээ ажыл-агый культураларының чаагай дүжүдүн алырының кол негелделериниң бирээзи болза эки шынарлыг, сорттуг болгаш райончуткан үрезиннерни чажып тарыыры болур. Тарааны өстүрериниң бүгү-ле агротехниктиг дүрүмнерин сагыыры-биле черлелештир үрезинни чогуур үезинде арыглаарын, сорттаарын болгаш шын кадагалаарын хандырар болза, ынчан чогуур негелдеге дүгжүр эки үрезинни ап болур.

Эки үрезиннерни өстүрүп алырынче, оларны белеткээриниң шынарынче доктаамал кичээнгей салып турар ажыл-агыйларның тарып өстүрген культуралардан чаагай дүжүттү ап турары таварылга эвес. Чиҗээ, Таңды, Кызыл болгаш Бии-Хем районнарның совхозтары хөй чылдарның дургузунда эки шынарлыг үрезиннерни өстүрүп ап келген. Ол ажыл-агыйлар үрезин участоктарын тускайлаарынче, эргежок чугула ажаалдаларны чорударынче, чогуур үезинде ажаап алгаш, үрезинни тарылгага белеткээринче онза кичээнгейни салып турар.

1981 чылда республикага сорттуг үрезиннерни бүгү шөлдүң 76,9 хуузунга, а райончуткан сорттарны — 69,3 хуузунга чаштырган. Таңды, Кызыл, Каа-Хем болгаш Бии-Хем районнарның ажыл-агыйларынга сорттуг үрезиннер чаштырылганың 87-ден 100 чедир хуузун ээлээн.

Ынчалзажок дыка хөй районнарда сорттуг үрезиннер чаштырылгазы тараа культураларының шөлүнүң шоолуг эвес кезээн ээлеп турар. Чиҗээ, Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик болгаш Бай-Тайга районнарның совхозтарында сорттуг үрезиннер чаштырылгазы шөлдүң чүгле 50 хуузун ээлеп, а райончуткан сорттар оон-даа эвээш болуп турар.

Суланың, арбайның, чинге-тарааның болгаш картофельдиң сорттуг үрезиннерин чажар талазы-биле айтырыгны совхозтарда ам-даа ыракта чедир шиитпирлевейн турар. Бир эвес бо чылын кызылтастың сорттуг үрезини-биле бүгү шөлдүң 89 хуузун чаштырган болза, арбайның сорттуг үрезинин чаштырганы 61 хуудан, суланы—48 хуудан, чинге-тарааны — 53 хуудан, а картофельдии—чүгле 5 хуудан ашпаан.

Кедээ ажыл-агыйның дуржулга станциязы ол культураларның элита үрезиннерин эвээшти бүдүрүп, республиканың үрезин тараа өстүрер совхозтарынга ону эвээшти берип турарын үстүнде санфактылар база катап бадыткап турар. Кедээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының удуртулгазы суланың, арбайның, чинге-тарааның, картофельдиң болгаш хөй чылдыг сигеннерниң (люцернаның, эзек чок костёрнуң, пырейниң, житнякның) база чаңгыс чылдыг сигеннерниң (могарның, чумизаның, рапстың, соргонуң, судан сигенниң) үрезиннерин четчир кылдыр бүдүреринче чогуур кичээнгейни салыр ужурлуг. Ол айтырыгны шиитпирлевес болза, республиканың ажыл-агыйлары айыткан культураларның сорттуг тарылгазын калбартып шыдавас.

Эки шынарлыг, сорттуг болгаш райончуткан үрезиннер-биле ажыл-агыйны хандырары — ол дээрге чүгле совхозтуң агрономнарының херээ эвес-тир. Бо чугула айтырыгны шиитпирлээринче парткомнар, партия эге организациялары болгаш коммунистер чогуур кичээнгейни алыр хүлээлгелиг. Эки шынарлыг үрезин — чаагай дүжүттүң магадылалы. Ындыг болганда, бо чугула херек парторганизацияларның ажыл-чорудулгазының төвүнге турар ужурлуг.

Амгы үеде республиканың совхозтарында дөрт муң тонна хире үрезин урдунган. Ол болза планның 9 хуузу. Бии-Хем районнуң ажыл-агыйлары үрезин урар планын 11 хуу, Кызылдыы—10 хуу чедирген. Өске арткан районнарда 3—5 хуу чаа-ла чедип турар. Ол безин бо чылдың чаштырылгазындан арткан үрезиннер-дир.

Бо чылдың берге агаар-бойдус байдалдары планнаттынган дүжүттү алырының база бодун хуула үрезинни-биле хандыртынарының болдунар аргазын ажыл-агыйларга бербээн. Ынчалзажок элээн каш районнарның совхозтарында бодун үрезин-биле хандыртынып болур арга бар. Ынчангаш ажыл-агыйларның удуртукчулары, специалистери амгы үеде тараа культураларының, хөй чылдыг сигеннерниң үрезин участоктарын чогуур үезинде чидириг чок ажаап алырынче, бастырган үрезинни бедик кондициалыг кылдыр арыглап белеткээринче онза кичээнгейни салыр херек. Үрезиннерни чажар шынарынга чедирер телээде, ажаалда соонда дораан-на оларны механизастаттынган тараа арыглаар пунктуларга болгаш нарын машиналарга арыгладып болбаазырадыр. Үрезинни аштап арыглаарын болгаш чаштырылга стандартының 1-ги, 2-ги клазынга чедирерин ноябрь 1-де дооскан турар дээш, үрезин арыглаашкынын ийи ээлчеглиг кылдыр организастаары эргежок чугула. Үрезин арыглаашкынында ажылдап турар звеноларга ээлчег онаалдазын берген, оон күүселдезин контрольдаар. Бирги класска чедир арыглаан үрезин дээш 50 хуу, ийиги класска чедир арыглаан үрезин дээш 30 хуу немелде төлевирни кол шалыынга немей бээр. Ажыл-агый үрезинин ноябрь 1-ге чедир хуусаада бирги болгаш ийиги класс чедир аштап арыглап алыр болза, оон удуртукчузунга болгаш агрономунга бир айның шалыңы хемчээлдиг шаңнал төлевирни бээр.

Амгы үеде чамдык ажыл-агыйларда үрезин арыглаашкынын организаставаан болгаш анализ кылдыртыры-биле үрезинни чорутпайн турар. Бар болуп турар 4 муң тонна үрезинден чүгле 1100 тоннаны хынаткан, азы 25 хуузу болуп турар. Хынаан үрезинниң 481 тонназы ийиги класстыы, а бирги класстыы шуут чок болган. Ол ажылды дүргедедири эргежок чугула. Илереттинген багай шынарлыг үрезинни солуур болгаш тараа продуктулар хүлээп алыр черге дужаар апаар.

Келир чылын картофель олуртурунга 7,6 муң тонна үрезин херек. Амдызында совхозтарда 2,6 муң тонна картофель урдунган азы планның 34 хуузу. Ону урарын база дүргедедир ужурлуг.

М. ХАЗБУЛАТОВ,
Кедээ ажыл-агый министерствозунуң кол агрономy.

ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕН

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Ниитиниң малынга четчир санныг мал чемнерин белеткеп алыр дээш Бай-Тайгада «Мурнакчы» совхозтуң (директору Т. К. Салчак, партком секретары К. М. Хертек) ажыл-ишчилери шалыпчы ажылдап келген түңнелинде планныг онаалдазын күүсеткеш, СЭКП райкомунга, райкүүскомга рапорттаан. Ажыл-агый 2500 тонна сиген, 225 тонна будукбүрү, 150 тонна сенаж белеткээр даалганы ажыр боттандырган. Пландан ажыр ам-даа 150 тонна сигенни белеткээрин хүлээнген.

Хойжулар 27 тонна дүктү күрүнеге садар тургаш, пландан ажыр ийи тоннаны берген. Олар ам кыштаглаашкынга хынамчалыг белеткенип турар.

Б. БАРБА.

МУРНУКУ ОДУРУГДА

«Тээли» совхозтуң ажылишчилери күскү дүжүттү өйшаанда ажаап алыр дээш күжениишкинниг ажылдап кирипкен. Совхозтуң төп шаңында чүс ыракта ажыг тонна баштайгы тарааны дүжүрген. Тарааны арыглап, кургадып турар. Тарааны бичиилдаа чидириг чок ажаап алыр дээш улуг ажылдарны чорудуп турары мактанчыг.

Дүжүт ажаалдазында социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда совхозтуң хоочун механизатору Дилгижек Хертекович Ниим-оол чоруп турар. Ол хүн нормазын 120—150 хуу чедир күүседип келген. Кылган ажылдың шынары эки. Ак сеткилдиг ажылы дээш совхоз дирекциязы аңаа хүндүлел бижикти болгаш акша шаңналын тывыскан.

С. САРЫГ-ООЛ.

Бай-Тайга район.

ШАҢНАЛЫ— АЪТ

Он бирги беш чылдың баштайгы чылында хойнуң баш санын көвүдедир, оон продуктулуун бедидери-биле Бии-Хемде Ленин орденниг «Кызыл тараачын» совхозтуң дирекциязы, парткому, профэвилелдиң ажылчын комитеди социалистиг чарышты эң-не дээштиг организастаарын шиитпирлээн. Ынчангаш оон негелделерин, шаңнап-мактаарының хемчеглерин бо чылдың эгезинде ажылдап кылгаш, хойжуларның шуптузунга тайылбырлап, таныштырган. Чыл түңнелинде чарыштың тиилекчизинге ээр, чүгенниг аътты, ийиги черни алган малчынга акша шаңналын тыпсырын шиитпирлээн.

Чурттуң амыдыралында төөгүлүг болуушкун — партияның XXVI съездиниң ажыттынар хүнүнге күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр болгаш съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырары-биле хойжу бүрүзү бедиткен хүлээлгени алган. Хойжулар ортузунда социалистиг чарышты дээштиг организастаар дээш партком, ажылчын комитеди организастыг хемчеглерни ап чоруткан. Оон түңнелин ай, квартал санында үндүрүп, мурнакчыларны шаңнап-мактап келген. Малчыннарның кызымак ажылдаарынга, эки көргүзүглерни чедип алырынга ол дузалаан.

Совхозтуң партия, профэвилел комитеттери, дирекция хойжулар ортузунда социалистиг чарыштың чыл түңнелин чоокта чаа үндүрген. Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны О. Г. Кечил-оол төрүүр чүс баш хойга онааштыр 110 хураганы доруктурар, бир баштан-на 3 килограмм дүктү кыргып алыр хүлээлгени алгаш, ону амыдыралга боттандырар дээш бүгү билиин, арга-мергежилин үндүрүп ажылдаанындан ону ажыр күүсеткен. Малчын кадарган 430 хоюндан ниитизи-биле 495 хураганы менди өстүрген, азы төрүүр чүс баш хойдан 115 хураганы алган. Бир баш хойдан-на хүлээнгенинден 200 грамм дүктү ажыр берген. Ынчангаш Оолак Григорьевич Кечил-оолду хойжулар ортузунга социалистиг чарыштың тиилекчизи деп санааш, ээр, чүгенниг аът-биле шаңнаар шиитпирни хүлээп алган.

Т. ХЕРТЕК.

МУРНАКЧЫ ЭКИПАЖ

«Каа-Хем» разрезинде хөмүр-дашты хереглекчилерге чүдүрүп чорудуп турар экскаваторнуң экипажын коммунист Валентин Леонидович Курин алды чыл улаштыр удуртуп келген. Ол үениң дургузунда экипажтың кежигүннери дөрт миллион ажыг тонна хөмүр-дашты казып тыпкаш, онгу беш чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде, дөрт чыл дөрт ай иштинде күүседип, күш-ажылчы тиилелгени чедип алган. Чаа он бирги беш чылды экипаж база шалыпчы эгелээн. Бо чылдың эрткен сес айларының планын 114 хуу күүсеткеш, 500 муң ажыг тонна хөмүр-дашты казып тыпкан. Экипаж кежигүннери разрезте калбарган социалистиг чарыштың бирги черни чүгле бо чылын безин үш удаа алган. Экипажтың бригадири коммунист В. Курин 1980 чылда «Красноярск хөмүр-даш» каттыжышкынының бүдүрүлгелеринде «Эң эки экскаватор машинизи» деп ат дээш маргылдаага Тываның шахтёрларының мурнундан киришкеш, бирги черни чаалап алган.

Бригадир Валентин Леонидович Курин болза бодунуң тускай мергежилин тергиин эки билир, ажылга кызымаккай, идепкейлиг, хөй-ниитичи кижи. Эш-өөрүнге эки үлегерчижекти көргүспушаан, бригадир Курин экскаваторнуң экипажын билдилиг удуртуп келген. Оон ачызында экипаж онаашкан планын чедиишкининиг күүсетпишаан, разрезтиң коллективинде эки сагылгачурумнуг бригада деп санадып турар. Оларның бирээзи, экскаваторнуң ээлчег машинизи Юрий Налётов коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, «ССРЭ-ниң хөмүр-даш үлетпүрүнүң министерствозунда социалистиг чарыштың тергиини» деп хөрек демдээ-биле шаңнаткан. Мурнакчы ажылчын, коммунист Юрий Налётов СЭКП Тыва обкомунуң кежигүнү.

Экскаваторнуң машинистериниң дузалакчылары комсомолчулар Андрей Шельвашенко болгаш Александр Друговченко олар нарын техниканы башкарарының мергежилин хоочун шахтерлардан шиңгээдип албышаан, экипажтың ажылынга улуг-хуузун киириштирип турарлар.

Амгы үеде хөмүр-дашты хереглекчилерже массалыы-биле сөөртүп эгелээн. Разрезтен хөмүр-даш алыр дээш келген автомашиналарны саадал чок чүдүрери кончуг нарын болгаш харысалгалыг хүлээлге. Ол дугайын коммунистер Валентин Курин болгаш Юрий Налётов олар эки билир. Ынчангаш сөөлгү каш чылдарда экипаж кежигүннериниң ажылынга хамаарыштыр хереглекчилерден чаңгыс-даа хомудал кирбээн, харын-даа оларга өөрүп четтиришкинниң макталдыг сөстери хөй удаа кээп турар. Экипаж кежигүннери боттарының экскаваторунуң техниктиг хыналдазын үргүлчү чорудуп, ажыл үезинде түр үрелиишкиннер болдурбазының хемчеглерин баш бурунгаар ап турар.

Экипаж кежигүннери тускай мергежилдеринден аңгыда каңнакчының, электрослесарьның болгаш эдикчиниң тускай мергежилдерин база өөренип алганнар. Оон түңнелинде ажыл үезинде үүрмек үрелиишкин болган таварылгада олар боттары экскаваторунуң септелгезин кончуг дүрген кылырлар.

Экипаж кышкы үеде бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга белеткелдерин хынамчалыг болгаш бедик шынарлыг кылып дооскан.

Д. САРЫКАЙ.

Экономика камналгалыг болур

ЧАА АРГАНЫҢ АЖЫЫ

Сайгылгаан чырыы өжүп калган. Кран ажылдавайн туруп алган. Хоюдуг белеткеп, кылыры база түр соксаан. Ыя арзында дашчылар кылыр ажыл чок болу берген. Ону ажыглап, ажылчыннар түр дыштаны бээр аразында цемент чүдүрүп алган «КамАЗ» маңнап кээрге, олар чаңгыс кижи дег тура халышканнар. Тудугжулар цементини үр-даа болбаанда дүжүрүп каапканнар. Удаваанда цементилиг база бир «КамАЗ» келген. Оон цементизин дүжүрүп турда-ла дүъштеки чем үези чедип келген. Чүгле ынчан бригадир Калдар-оол Кургекович Кужугеттиң сеткили оожургаан. Чүге дээрге, дашчылар ажыл чок анаа олурбааннар.

«Кызыл үлетпүр тудуг» эргелелинде К. К. Кужугетке удурткан комплекстиг бригаданың кежигүннери «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп ростовчуларның эгелээшкинин күш-ажылчы базымының кол сорулгазы кылдыр көрүп, чаа беш чылдың эгезинден бээр чаңгыс деңниг ажылдап келгеннер. Ажылга бот-боттарын деткижип, арга-сүмезин айтыржып, чогаадыкчы ёзу-биле ажылдап келгениниң ачызында бригада чаңгыс-даа катап ай, квартал планнарын күүсетпейн баар таварылга турбаан. Мында ажылчын бүрүзү бригадазының адын камнап, кызымак ажылдап турар.

Бригада эрткен сес айларда 165,8 муң рубльдиң тудуг монтаж ажылдарын кылыр планын 219,8 муң рубль кылдыр күүсеткен. Бо сан-түңнелде кижи бүрүзүнүң киирген үлүү бар. Ылаңгыя үр чылдарда ажылдап келген дуржулгалыг дашчыларның күш-ажылчы көргүзүглери өскелеринден ораңчок бедик. Олар болза Борбак-оол Аракчаа, Бүрээ Кошкар-оол, Илам Монгуш, Шүгдер-оол Шараавин суглардыр. Эрткен онгу беш чылда чамдык ажылчыннар доктаамал эки ажылдап келгеннер. Оларның чедиишкинин төрээн коллективиниң үнелелин алган. Беш чылдың түңнели-биле күш-ажылчы чедиишкинин дээш Владимир Түлүшович Дамбар «Күш-ажылчы шылгарал дээш» медаль-биле шаңнаткан. «Онгу беш чылдың шалыпчызы» хөрек демдээн Б. Х. Аракчаа, Б. А. Кошкар-оол, К. Д. Кара-Сал олар алганнар.

Бригада кежигүннери эргелелде коллективтер аразында калбарган социалистиг чарышка идепкейлиг киржип келгеннер. Олар эрткен сес айларның түңнелинде эки көргүзүглерлиг болуп үнгеш, бирги черни ээлээш, шилчиир вымпелди чаалап ап, ам улам соруктуг ажылдап турарлар.

Дашчылар болгаш дузалал ажылдарның ажылчыннары камналга айтырыын бирги черге кылдыр көрүп, тудуг материалдарын хумагалаар, аңаа артык чарыгдал үндүрбес дээш чаа мурнакчы аргаларны дилеп, тып турар. Чиҗээ, хаалар аразының тудуштурулгазын кылырда моон мурнунда тууйбу салып, хөй хоюдуг чарыгдап турган. Ам ындыг чүүлдерни черге белеткеп ап, баш удур бетоннап, кудуп алыр апарган. Бо чорук камналгалыг ажылдаар арганы берген. Аңаа хоюдуг-даа шоолут чарыгдаттынмас, тууйбу бузундуларын орта долузу-биле ажыглап болур болу берген. Бүдүн тууйбуларны камнап алырынга ол чаа арга дыка улуг идиглиг болган. Шак мынчаар эвээш чарыгдалды үндүрүп тургаш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип, үнелиг шак-үезин-даа камнап алыр арганы тургузуп шыдааннар. Ол арга ындыг-ла кончуг ажыктыг эвес ышкаш сагындырза-даа, ону өске тудуг шөлдеринге нептередип болурунуң үндезини черле бар. Ам безин экономистерниң санап турары-биле алырга, ындыг арга тудуг материалын хөй-биле камнап алыр арганы бээрин чугаалап турарлар. Ол ышкаш тудуг материалдарын камнап алырынга экономиктиг билиглерниң үндезиннерин өөренир бөлгүм тудугжуларга улуг дузаны чедирип келген. Олар мастер В. А. Конышевтиң удуртулгазы-биле айда ийи удаа кичээлдеп тургайнар. Ол өөредилгени октябрь айдан эгелеп база уламчылаарлар.

Бригаданы тудуг материалдары-биле хандырып турары үзүктелиишкин чок болуп келзе-даа, тудуг шөлүнде ийи кранның үрелип бээр чоруктары ажылга саадалганы таварыштырып келген. Оларның бирээзи үрелгеш шак-шагы-биле эвес, а неделя-неделязы-биле туруп бээр чүүлдер бар. Бо талазы-биле № 14 механизация эргелелиниң тускай эртемниглери тудугжуларга кончуг багай дузалап, краннарның чогумчалыг ажылдаарын мынчага чедир хандырбайн турарлар. Ынчангаш дашчыларның оларга хомудалы чөптүг.

Байдал ындыг турза-даа Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу К. К. Кужугетке удурткан тудугжуларның комплекстиг бригадазы ай, квартал планын үргүлчү күүседип келген. Олар 60 аал чурттаар геологтар бажыңының тудуун чаа чыл таварыштыр доозар сорулганы салып алганнар. Мурнакчы бригаданың кежигүннери чыл планындан ажыр 60 муң рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын кылырын хүлээнип турарлар.

Ш. ДОРЖУ.

ЧУРУКТАРДА: тудугжу Б. А. Кошкар-оол ажылдап тур; чаа тудуг шөлүнде.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

ШАКТЫ СОҢГААРЛАДЫ САЛЫР

«ССРЭ-ниң девискээринге үе саналгазының чурумунуң дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1980 чылдың октябрь 24-теги доктаалынга дүүштүр республиканың бүгү девискээринге шак согунчугаштарын 1981 чылдың октябрь 1-ниң 0 шакта 1 шак соңгаар кылдыр шилчидер.

Телетайп дыңнадып тур

● **БЕРЛИН.** Сад ажыл-агыйының болгаш чечек өстүрериниң бүдүрүлге черлериниң Герман Демократтыг Республиканың Эрфурт хоорайынга болган делгелгезинге чартык миллион кижи барган. Ол чаңчыл апарган делгелгениң хөй санныг делгирлери кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң талазы-биле республиканың улуг чедиишкиннерин көргүскен.

Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң шугуму-биле социалистиг чурттарның кедээ ажыл-агыйга кады ажылдажылгазының калбак хемчээлдиин делгелге база көргүскен. Эрфуртка болган чурттар аразының эртем конференциялары, семинарлар болгаш симпозиумнар-даа ындыг кады ажылдажылганы улам ханылаштырының айтырыгларынга холбаштыр болган.

● **КОПЕНГАГЕН.** Данияның тудуг үлетпүрүнүң кризизи узамдыгып турар. Солуннарның түңнеп бижээни-биле алырга, бо чылдың январь айындан эгелээш, чурттуң 500 хире тудуг фирмалары болгаш бүдүрүлге черлери хоозураашкынга таварышкан бооп турар. Оон түңнелинде элээн каш муң кижи ажыл чок арткан.

Тудуг үлетпүрүнүң дыка кудулаашкынындан чуртталга айтырыы улам шиңгыыраан болгаш квартира хелезини улгаткан. Квартира хелезиленикчилериниң одалга, газ болгаш электри чырык дээш төлевирлери сөөлгү 12 айлар иштинде Данияда ортумаа-биле 40 хуу улгаткан.

● **БЕЙРУТ.** Израиль шивишкиннер Ливанга удур кемхерек үүлгедиишкинин база катап кылган. Бейруттуң кинотеатрларының бирээзинге сеанс үезинде бомба чазылган болгаш он-он кижилер өлген база балыгланган. Оларның аразында хөй уруглар бар.

● **НЬЮ-ЙОРК.** Иранга шахтың каржы эрге-чагыргазының дүжкениниң соонда АКШ Перси мугулдурунуң болгаш Чоокку Чөөн чүк девискээрлеринге ол ышкаш корум-чурумну тургузар дээш бүгү-ле чүүлдерни кылырын оралдажып турар деп, «Армд Форсиз джорнал» дээр америк сеткүүл бижээн. Сауд Аравиязын чогум-на шак ындыг чер кылдыр шилип алган. Оон-биле АКШ-тың «найыралының» үндезини АКШ-тың болгаш НАТО талазы-биле эвилелчилериниң нефть дээш чүткүлү ол бооп турар. Ол чуртта «кара алдынның» курлавыры 167 млрд. баррель, тодаргайлаарга, делегейде ол чиг-эттиң курлавырының 25 хуузу бооп турар.

Сауд Аравиязының политика талазы-биле АКШ-ка чугула чоруур экономика талазы-биле байдалдан дудак чок боор турарын «Армд форсиз джорнэл» айтып турар. Ол чурт ислам чурттарның консервативтиг күштериниң төвү бооп, ындыг күштер Барыын чүктүң талазынче чайлып турары билдингир.

● **САН-ФРАНЦИСКО.** «Үгер-боолар эвес, а ажылдан бериңер!», «Акша-херекгини — шериг машиназынга болгаш нейтроннуг бомбага эвес, а кижилерниң хереглелинге чарыгдаңар!» деп ындыг кыйгырыглар-биле Сан-Францискога болган массалыг митингиге Калифорнияның докерлери, тудугжулары, хөлечиктери, эмнелге ажылдакчылары, студентилер, профэвилелдерниң, херээженнер, аныяктар организацияларының төлээлекчилери киришкен.

Америк чазактың социал-экономиктиг угланыышкынынга удурланыышкынның массалыг митингилери болгаш чыскаалдары Лос-Анджелеске, Сан-Диегога, Денверага болгаш АКШ-тың барыын талазының өске-даа хоорайларынга база болгулаан.

● **БЕЙРУТ.** Палестинаның профэвилелдериниң каттыжышкынының конференциязы ливан найысылалда ажыттынган. Ол «бодунуң төрээн черинче катап ээри, бот-тодарадылга болгаш бодунуң хамаарылга чок күрүнезин тургузары дээш палестин ажыл-агыйның демисели» деп кыйгырыгның адаа-биле эртип турар.

Палестина организациязының ТК-зының кежигүнү Фатх Абу Айяд конференцияны ажыдып тургаш, Каттышкан Штаттар-биле Израильдиң аразында «чаа стратегтиг харылзаалар» тургузар дугайында чедип алдынган дугуржулганы шиитпирлии-биле буруу шапкаш, ындыг сүлчээниң бүгү араб күрүнелерге хоралыын демдеглээн.

● **КОТОНУ.** Бенин Улус Республика болгаш Үстүү Вольта Республика сеек-язы ылгаар Мурнуу-Африка Республиканың талазындан үргүлчүнүң бөө-чепсектиг халдаашкыннарга таваржып турар Ангола Улус Республиканы болгаш өске-даа «фронт чоогунуң» күрүнелерин шиитпирлии-биле деткип турар. Үстүү Вольтаның национал бурунгаар депшилгези дээш катап тургузуушкунунуң шериг комитединиң даргазы Сей Зербонуң Бенинге чорааның түңнелдериниң талазы-биле ында парлаттынган медеглелде ол дугайын айыткан.

● **ТОКИО.** Тайбың болгаш япон черде Пентагоннуң шериг объекттерин узуткаары дээш демиселчилерниң ниити национал хуралы Мисава (Аомори можу) хоорайга болган. Японияның Социалистиг партиязының, профэвилелдериниң төп чөвүлелиниң болгаш өске-даа демократтыг организацияларның эрттиргени ол массалыг хуралга чурттуң аңгы-аңгы районнарындан келген ийи муң хире кижи киришкен. «Айыыл чок чоруктуң» япон-америк керээзинге удур, тайбың болгаш демократия дээш демиселдиң Национал чөвүлелиниң баштаар чериниң кежигүнү М. Насу «премьер-министр А. Судзуки чуртту милитаризастаарының болгаш Вашингтон-биле «айыыл чок чоруктуң керээзин» быжыглаарының оруунче киргенин» чугаалаан. АКШ-тың болгаш Японияның шериглериниң каттышкан шериг өөредилгезин хоруур, америк аг-шериглерни япон ортулуктардан үндүр сывырары дээш массалыг шимчээшкинни калбартырынче ажылчы чоннарны ол кыйгырган.

(СЭТА).

Тувинская республиканская библиотека им. А. С. Пушкина

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ:

отчёттар болгаш соңгулдалар

ХАНЫ АНАЛИЗ КЫЛДЫНМААН

Кандыг-даа коллективте партия эге организациязы ажыл-ишчилерниң мурнунда салдынган сорулгаларны күүседиринче оларның күжүн мобилизастаар, партийжи организакчы болгаш идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды күштелдирер талазы-биле отчёттуг үеде хөй талалыг ажылдарны чорудар апаар. Чамдыкта отчёт илеткелдерге секретарь чүгле бүдүрүлге айтырыгларынче колдады кичээнгей салгаш, партийжи организакчы иштики ажылдың дугайын хандыр сайгарбас чоруктар база таварышкылаар. Барыын-Хемчик райпозунда партия эге организациязының чоокта чаа эрткен отчет-соңгулдалыг хуралынга оон секретары М. Сонамның илеткели чогум-на ындыг хевирлиг болган.

Оон ужурундан ол хуралга санал берген коммунистерден М. Аракчаадан өскези база отчёт илеткелдиң кол утка-шынарынга чагырты бергенинден оларның санал-оналдары база-ла кылып турар ажылының дугайында бот-отчёту хевирлиг апарган болгаш организацияның партийжи организакчы, иштики болгаш политиктиг ажылдарынга хамаарыштыр чогуур үнелел, ханы сайгарылга кылдынмайн барган.

Коллективтиң ажыл-ишчилери күрүне планын күүседир дээш шудургу ажылдааның илеткелчи-даа, санал берген эштер-даа чижектер, фактылар-биле тодаргай көргүскеннер. Оон ап көөрге райпо бо чылдың сес айларында үүрмектеп садар бараан саарылгазының планын ажыр күүсеткен. Бо коллективте хоочун коммунистер Кызыл-Мажалыктың № 1 столовайзының улуг повары М. Дворкова, автолавка садыгжылары В. Биче-оол, Н. Чалзып, Дөн-Терезин суурда магазин эргелекчизи Н. Чагар, Кызыл-Мажалыкта мебель садыының эргелекчизи Т. Бибкаева олар коллективтер болгаш тус-тус кижилер аразынга социалистиг чарышка каш удаа тиилекчи болуп келгеннер.

Райпода партия эге организациязы бодунуң хурээлениң өстүреринче болгаш аныяк ажылдакчыларның профессионал мергежилин бедидеринче элээн кичээнгейни салып келген. Отчёттуг үениң дургузунда дөрт кижини партия кежигүнүнге кандидат кылдыр хүлээп алган. Автомагазин эргелекчизи партия кежигүнүнге кандидат А. Ооржак, комсомолчу садыгжылар Н. Ооржак, Р. Дагба-Доржу, товаровед Е. Куулар райпонуң мурнакчы ажыл-ишчилериниң одуруунда кирип турар. Бо коллективте оон-даа өске мурнакчыларны хөй-биле адап болур.

Отчёт илеткелде партия эге организациязының секретары организастыг болгаш иштики ажылдарның дугайын тодаргай чугаалавайн барган деп эгезинде айыткан болгай бис. Шынап-ла илеткел доостуру билек хуралга олурушканнарның бирээзи, коммунистерниң партийжи даалгазын канчаар күүседип турарының дугайын секретарьның кеңгус чугаалаваанын айтып, бо ажылдың канчаар тургустунганын тодарадырын дилээн. Эге организацияның секретары анаа ылаптыг харыы берип шыдавайн барган.

Оон соонда илеткелге мурнакчы ажылдыг деп демдеглеткен, партия кежигүнүнге кандидат бир аныяк садыгжы санал берип турда, оон хөй-ниитичи кандыг даалга күүседип турарын айтырарга, ол амдызында кандыг-даа доктаамал даалга күүсетпейн турарын дыңнаткан. Кандидат стажын эртип турар аныяк коммунист кандыг-даа доктаамал даалга чок болганда өскелериниң дугайында кандыг чугаа турар боор.

Бир эвес партия эге организациязында бо ажыл эки тургустунган болза, кол бухгалтер М. Аракчааның саналдааны ышкаш, учётта турар 13 коммунистерниң болгаш 4 кандидаттың партийжи даалгаларын канчаар күүседип турарын кысказы-биле чаңгыстаптаа чугаалап болур турган ийик. Отчёттуг үениң дургузунда партия эге организациязы 9 хуралдарны эрттирген. Ол хуралдарга чогум кандыг айтырыгларны чугаалашканын, кандыг шиитпирлерни хүлээп алганыл, оларны канчаар күүседип турарыл деп чүве илеткелге-даа база санал-оналдарга-даа дыңналбайн барган. «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр күүселдени контрольдаарын болгаш хынаарын улам ыңай сайзырангайжыдар дугайында» СЭКП Төп Комитеди чоокта чаа доктаалды хүлээп алган болгай. Ол доктаал партия эге организацияларының ажылынга онза чугула черни ээлээр чүве телээде отчёт-соңгулдалыг хуралга бо чугула документини өөп эртпес ужурлуг турган.

Бүдүрүлге хуралы-биле партия хуралы ылгалдыг болгай. Чамдык партия организациялары анаа-даа, отчёт-соңгулдалыг хуралдарга бүгү-ле чугааны бүдүрүлгечи, ажыл-агыйжы айтырыгларже колдаткаш, партийжи организастыг, иштики база идей-кижизидилгелиг ажылдар дугайында шоолуг кичээнгей салбас чоруктуң бир чижээ бо тур. Бүдүрүлгечи, ажыл-агыйжы айтырыглар чугула болбайн аан. Ынчалза-жок оон-биле холбаштыр үстүнде айтырыгларже отчёт-соңгулдалыг хуралга ханылап кирер ужурлуг турган. Бо организацияның чаа соңгуткан партбюрозу коммунистерниң кылган шүгүмчүлелдеринден болгаш саналдарындан чогуур түңнелди кылыр, оларны боттандырар талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылгаш, хуралга хүлээп алган шиитпирлерниң күүселдезин доктаамал контрольга алыр ужурлуг.

А. БЕГЗИН-ООЛ,
«Шынның» корр.

Политиктиг чаа өөредилге чылынга уткуштур

НЕГЕЛДЕЛЕРГЕ ДҮҮШТҮР

СЭКП-ниң XXVI съездизи коммунистерниң марксисчи-ленинчи өөредилгезин организастаарының мурнакчы дуржулгаазынга бедик үнелелди берип, ооң-биле чергелештир партия өөредилгезиниң дээштиин кудуладып турар, ону организастаарында шыңгыы четпестер барын демдеглээн.

Съездиниң шиитпирлеринде, эш Л. И. Брежневтиң илеткелинде айыттынган партия өөредилгезин экижидериниң кол-кол угланыышкыннарын, оон шынарын болгаш үре-түңнелдиин шиитпирлиг бедидериниң сорулгаларын СЭКП ТК-ның партия өөредилгезин улам ыңай сайзырангайжыдар дугайында доктаалында улам ыңай хөгжүткен болгаш тодараткан. СЭКП Төп Комитеди өөредилгени эң чугула айтырыгларже угландырарын, теорияны өөренирин бүдүрүлгениң болгаш ниитилел амыдыралының чугула айтырыглары-биле сырый холбаштырарын, кичээлдерни солун база утка-шынарлыг эрттирериниң эргежок чугулазын айыткан.

Областың партия организациязының өөредилге талазы-биле ажыл-чорудулгазының кол угланыышкыннарын «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр партия өөредилгезин улам ыңай сайзырангайжыдар дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын күүседири-биле областың партия организациязының сорулгаларының дугайында» СЭКП обкомунуң бюрозунуң доктаалында тодараттынган. Ол негелделерни партия эге организациялары, парткомнар боттарының хуралдарынга чугаалажып көргеш, партия өөредилгезиниң организастыг структуразының өскерилгелеринге дүүштүр каяа, кандыг школалар тургузарын, кичээлдерниң идей-теоретиктиг утка-шынарын экижидеринче болгаш өөредилге-методиктиг баазаны быжыглаарынче, партийжи пропаганданың массалыг хевирлерин калбартырынче угланган тодаргай хемчеглерни ап чорударын көрген. Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Каа-Хем райкомнары Политиктиг чырыдыышкын бажыңының киржилгези-биле партия организацияларының секретарьларының семинарларын эрттирген.

Амгы үеде марксизм-ленинизм үндезиннериниң, эртемниг коммунизмниң школаларының, теоретиктиг семинарларның, партийжи пропаганданың массалыг хевирлериниң четчелээшкини дооступ турар.

Эрткен өөредилге чылы СЭКП-ниң XXVI съездизинге белеткелдиң, ону эрттирериниң, партияның хүлээп алган шиитпирлерин пропагандалаар база күүседип эгелээр улуг ажылдың эгези болган. Съездиниң материалдарын партия, комсомол, экономиктиг база чоннуң чурттап турар чер аайы-биле өөредилгелериниң янзы-бүрү хевирлеринге 80 муң хире кижи өөрениг эрткен. Чаа өөредилге чылында СЭКП-ниң XXVI съездизиниң материалдарын улам ыңай ханыладыр өөренирин көрүп турар.

Партия марксизм-ленинизмге даянмышаан, амгы үениң ниитилел амыдыралының нарын болгаш шаптык чорудулгаларын хандыр анализтеп көрүп, иштики база делегей хөгжүлдезиниң элээн хөй чаа теоретиктиг айтырыгларын чогаадыкчы өзү-биле ажылдап кылган. Марксизм-ленинизмниң теориязын сайзырадырынга СЭКП-ниң XXVI съездизи канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг болган. Коммунизм дээш демиселдиң бирги одуругларынга чорууру тедээде, коммунист бүрүзү марксисчи-ленинчи өөредилгени доктаамал шиңгээдип алыр ужурлуг. Ол сорулганы шиитпирлээриниң эргежок чугулазын, а ол ышкаш коммунистерниң ниити эртем-билииниң база политиктиг белеткелиниң деңнелин барымдаалааш, СЭКП Төп Комитеди партия өөредилгезиниң чаа структуразын бадылаан. Бо бүтү марксисчи-ленинчи өөредилгениң утка-шынарын байыдып, дыңнакчыларның күш-ажылчы болгаш политиктиг идепкейин бедидип, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин чедиишкинниг күүседиринче чонну мобилизастаар.

Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Кызыл, Мөңгүн-Тайга, Эрзин районнарда, Ак-Довурак хоорайда, Хову-Аксы суурда партия организацияларының өөредилгениң тургустунган байдалын кичээнгейлиг сайгарып, школаларны болгаш семинарларны четчелээрин, пропагандистерни шилип алырын база белеткээрин бодамчалыг көрүп, политиктиг кичээлдерниң бедик идей-теоретиктиг, методиктиг байдалга эрттирерин чедип ап турарлар. «Барлык» совхозтуң Бижиктиг-Хая салбырында партия организациязы, «Нарын» совхозтуң № 4 хойжу бригадазында партбөлүк партия болгаш экономиктиг өөредилгелерни эки организастап турарындан мында ажыл-ишчилерниң күш-ажылчы база хөй-ниитичи идепкейи бедиик. Оң бирги беш чылда мал ажылының продукциязын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир талазы-биле Черкасск областың көдээ ишчилериниң эгелээшкинин бо коллективтерде чедиишкинниг боттандырып турар.

Бии-Хем, Барыын-Хемчик районнарда «Пропагандист — беш чылга» деп шимчээшкин эгелээн, оон киржикчилери — пропагандистер улус ажыл-агыйының планныг онаалдаларының күүселдезинге дыңнакчы бүрүзүнүң киирер үлүүнүң чугулазын чугаалап турар. Бии-Хем районга пропагандистерниң киржилгези-биле 500 хире хууда база бригадаларның социалистиг хүлээлгелерин ажылдап кылдынган. Оларның иштинден 150 хүлээлгелер СЭКП-ниң XXVI съездизиниң ажыттынарынга чедир чедиишкинниг күүсеттинген.

Ынчалза-даа партия өөредилгези коммунистиг тургузуушкунуң чаа сорулгаларының негелделеринге ам-даа дүүшпес, ниитилел-политиктиг база ажыл-агыйның чугула айтырыгларын шиитпирлээри-биле ону четпес холбаштырып турар. Эрткен өөредилге чылында «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң Иштии-Хем салбырында, «Улуг-Хая» совхозтуң Хайыракан суурунда тургустунган политшколаларның кичээлдериниң идей-теоретиктиг деңнели чавыс, амыдыралдан хоорук эртип келген. Бай-Тайгада «Кара-Хөл» совхозтуң хойжу бригадаларынга, Ырбанга, Сыстыг-Хемге, Хам-Сырага политиктиг база экономиктиг школаларның кичээлдери үстүп тургулаан. Таңды болгаш өске-даа районнарның чамдык ажыл-агыйларынга, бүдүрүлгелеринге, организацияларынга эрткен чылын кичээлдер айыткан хуусаадан орайтап эгелээн.

Дыңнакчыларның идепкейлиин көдүрериниң, политиктиг бот-өөредилгениң, ном-биле ажылдаарының чугулазының дугайында доктаалда айыткан. Ынчангаш күш-ажылчы коллективтерге, чоннуң чурттап турар черинге политиктиг беседа кылып бээри, бүдүрүлгениң экономиктиг анализин кылыр даалгаларны күүседири ышкаш оон өске-даа практиктиг кичээлдерни ажыглап болур. Бо талазы-биле бистиң республиканың партия организацияларында ээвээш эвес дуржулга бар. Ынчалза-даа бо талазы-биле райкомнарның политиктиг чырыдыышкын кабинеттеринден, методиктиг чөвүлелдерден хөйнү кылыры негеттинип турар.

Пропагандистерниң ролюнче, оон мөзү-шынарынче болгаш ажыл-херекчи чоруунче онза кичээнгейни партия Төп Комитединиң доктаалында угландырган. Ооң уламындан пропагандистерни шилип алырынче партия организациялары бо чылын улуг кичээнгейни салган.

Марксисчи-ленинчи теорияның пропагандалаарының чугула херээнге боттарының энергиязын, билиин бараалгадып чоруур пропагандистер республикада эвээш эвес. Оларга Мөңгүн-Тайгада М. Ч. Ондар, Хову-Аксыда В. Т. Гришкова, Барыын-Хемчикте Д. Н.-С. Саая, Бии-Хемде К. К. Багыт-оол, Ак-Довуракта Г. И. Свавильная, Кызыл хоорайда В. Г. Верещагин болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Пропагандистерни шилип алырын, өөредилгезин болгаш кижизидилгезин экижидеринче «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң парткому, Эрзин райкому доктаамал сагыш салып келген. Мында партия өөредилгезиниң пропагандистерниң 94-тен 100 хуузу коммунистер, 85—89 хуузу дээди эртемниг. Пропагандистерни шилип ап, өөредип, кижизидип турарында четпестер ам-даа бар. Таңды, Улуг-Хем, Тожу районнарында партия өөредилгезинде пропагандистерниң иштинде коммунистер база дээди эртемниглер республиканың ниити көргүзүглеринден дыка чавыс. Эрткен өөредилге чылында болган пропагандистерниң ниитилел-политиктиг аттестациязының түңнелинден дыка хөй пропагандистер үш-дөрт хөй-ниити даалгалыг турганы илерээн.

Амгы үеде кол сорулга — партия Төп Комитединиң доктаалының негелделеринге дүүштүр партия өөредилгезиниң дээштиин, үре-түңнелдиин бедидер хемчеглерни партия организациялары ап, орта удуртулганы экижидери болур.

А. ООРЖАК.
СЭКП обкомунуң Политиктиг чырыдыышкын бажыңының консультантызы.

«Шынга» харыы

«КОКАЙГА ХОЙ КАДАРТПАС»

Өвүр районнуң «Кызыл тук» совхозта ниитиниң малының бодунуң харысалга чогу-биле ышкынып, көгээржик аксынга тудуп берип турар тотчеглекчилер дугайында «Кокайга хой кадартпас» деп материал «Шын» солунга парлаттынган. Ук материалды хынап көөрге, ында четпестер шуптузу шын болган.

«Кызыл тук» совхозта мал өреглиг кижилерниң саны 54, оларның өрезиниң ниити түңү — 69347 рубль. Иргит Девер-оол 62 инек, Севек Базыр-оол 49 молдурга, Куулар Кыртышпа 34 хой, Ооржак Шой-Балзан 99 хой, Саая Сталь 27 хой өреглиг. А 55 хой өреглиг Сат Калин, 57 хой өреглиг Саая Бадын-оол, 19 инек өреглиг Кара-Сал Шулуу олар өскээр көже берген. Ийи-үш болгаш он хире баш мал өреглиг улус дыка хөй. Бо бүгү четпестер совхоз дирекциязының, тускай эртемниглериниң, бригадирлериниң, бухгалтерлериниң, ылаңгыя мал ажылының бухгалтери Ооржак Санчыктың негелде болгаш хыналда чогундан учёт-отчёдун чогуур деңнелге тургуспаанындан болган болуп турар».

Солунга парлаттынган шүгүмчүлелдиг чагаага хамаарыштыр мындыг харыыны Өвүр районнуң улусчу контроль комитединиң даргазы Т. Ч. Ликтан чоруткан. Ук харыыдан улусчу контроль органнарының бо айтырыг талазы-биле хыналда кылган-кылбааны, мал бажының хорамчазын болдурбас болгаш өрелерин төлеттирер талазы-биле хемчег алган-албааны болгаш өске-даа айтырыгларны билип алыры берге. Өреглиг улус ам-даа дезип чоруп турар апарган-дыр. Ынчангаш районнуң улусчу контроль комитединиң номчукчуларга тодаргай харыы бээрин редакция манап тур.

ОЛАРНЫҢ ҮЛҮҮ

«Таали» совхозтуң Найырал салбырында коммунист Сержи Хертековна Бопулашка удурткан херээженнерниң огород бригадазы ниитиниң малынга быжыг чем-сүрүнү тургузар ажылга боттарының улуг-хуузун төлептиг-биле киириштирип турар. Бригадада он кижи бар. Олар бо хүннерге чедир 30 тонна сиген белеткээр хүлээлгезин 27 тоннага чедирген. Ук ажыл ам-даа уламчылавышаан.

Хоочун сигенчилер Дуктуг Садыяа, Дыдыш Салчак болгаш өскелер-даа мурнакчыларның одуруундан дүшпейн келген. Безер сиген эвээш болганындан, Эдер-Куйнуң болгаш Базырыктың буга уннарындан, хараган аразындан үнген сигеннерни хол кадыыры-биле кезип белеткеп турар. Сигенчилер социалистиг хүлээлгезин чоокку хүннерде ажыр күүседир дээрзинге чигзиниг турбас.

• • •

Салбырда сес чыл школазының коллективи мал чеминиң белеткелинге доктаамал киржир апарган. Коллектив чылдан чылче планныг онаалдаларын ажыр күүседип, ол ажылга идепкейлиин көргүзүп келген. Бо чылын олар сиген кезер планын 17 тоннага күүсеткен. Анаа школа директору Мөңгүн-оол Сагды, башкылар Михаил Ооржак, Олег Барба олар эки киришкеннер. Оон ангыда совхозунга 3 тонна 590 килограмм көк-суланы белеткеп берген. Суланы хепээннээринге башкылар Бек Сат, Валентина Балдан, Марта Хертек болгаш өскелер-даа эки ажылдааннар. А машинага чүдүрүп, тоң шаңга экеп сарааттаарынга Петр Мандыт, Дадар-оол Серин, Май-оол Салчак олар үлегерлиг болганнар.

С. САЛЧАК.
Бай-Тайга район.

АДЫН СЫКПААН

Мал чемнерин белеткээр шалыпчы ийи айда республика чарыжынга доктаамал тиилекчи болуп келген Барыын-Хемчик районнуң ажыл-ишчилери темпин ам-даа кудулатпайн турар.

Районнуң совхозтары сиген белеткээриниң планын ам 66,6 хуу күүсеткен азы 8661 тоннаны сарааттап алган. 250 тонна витаминниг сиген далганын белеткээр онаалда-даалгазын 308 тонна кылдыр күүсеткен. Силос салырының планын база-ла күүседир чоокшулай берген. Ам 18 муң 780 тонна силос салдынган.

Ажыл-агыйлардан «Хемчик» совхоз өскелерни мурнап, бөгүнге чедир 2173 тонна сигенни белеткээш планны 114,3 хуу күүсеткен. «Барлык» совхозтуң сигенчилери оон дараазында чоруп турар. Ол совхозтуң Аксы-Барлык, Бижиктиг-Хая салбырларының мал чемиин белеткелчилери механизастаттынган бригадаларның район чарыжының тиилекчилери болуп, сиген белеткээр планын күүседип алган.

К. МААДЫ.

Хандырылгаңар кандыгыл?

АЧЫ-ДУЗА ЧЕДИРБИШААН...

Бии-Хем районнуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелели 1981 чылдың эрткен сес айларында районнуң чурттакчы чонунга амыдырал хандырылгазының ачы-дузазын чедирериниң планныг онаалдазын 101 хуу күүсеткен. Чыл эгезинден тура коллектив деңдески ажылдап келген, бүдүрүлгечи көргүзүглери база бедик. Оон-биле кады бо чылдың баштайгы ийи айының планныг онаалдазын коллектив партияның XXVI съездизиниң бүдүүзүнде күүсеткеш, бүдүрүлгечи бедик көргүзүглери дээш районнуң бүдүрүлгелериниң, албан организацияларының аразындан СЭКП-ниң XXVI съездизинге күш-ажылчы рапортка ат салыр эргени чаалап алган турган. Коллективтиң күш-ажылчы намдарынга ол уттундурбас болуп артар.

Районнуң чурттакчылары амыдырал хандырылгазының бүдүрүлге эргелелин дамчыштыр амыдырал хандырылгазының ачы-дузазының бүгү хевирлерин ап турар. Ажыл-агый бүрүзүнде комплекстиг хүлээп алыр пунктулар бар. Көдээ черлерниң чурттакчыларының чагыгларын оларны дамчыштыр кирер. Оларны бирги ээлчегде күүседири мында көрдүнген. Буянныг ол ниити бүдүрүп, чонга төлептиг бараан болуп турарлар бүдүрүлгеде ээвээш эвес. Чижээ, Хадыңда С. О. Биче-оол эргелекчилээн комплекстиг хүлээп алыр пункт чурттакчы чонга ачы-дуза чедирериниң планныг онаалдазын доктаамал ажыр боттандырып келген. Сес айларның планныг онаалдазын С. О. Биче-оол 123 хуу күүсеткен. Пунктуну дамчыштыр көдээ чурттакчылар идик-хепти химиктиг арга-биле аштаарының, амыдыралдың нарын дериг-херекселдериниң септээриниң, хепти даараарының ачы-дузазын ап турар. «Өөк» совхозтуң ажыл-ишчилери совхоз төвүнде тургустунган комплекстиг хүлээп алыр пунктунуң ачы-дузазын күзелдии-биле ап келген. Ооң эргелекчизи А. В. Неделина чаңгыс чер чурттугларындан кирген чагыгларны ой-шаанда боттандырарынче улуг кичээнгейни угландырган. Кызымак ажылы-биле планныг даалгазының күүселдезин ол доктаамал чедип ап келген. 1981 чылда ук пункт совхозтуң ажыл-ишчилеринге 12300 рубльдиң ачы-дузазын чедирер хүлээлгелиг, а сес ай дургузунда 11600 рубльдиң ачы-дузазы чедиртинген болгаш план 109 хуу күүсеттинген. Туран хоорайда комплекстиг хүлээп алыр пунктунуң ажылы база эки. Чыл дургузунда хоорайның чурттакчы чонунга ачы-дуза чедирериниң планныг онаалдазы чедиишкинниг күүсеттинип турар. Хүлээлгеде 19500 рубльдиң ачы-дузазын чедирери көрдүнген, бо хүннерге чедир ол 17300 рубльдиң ачы-дузазын туранчыларга көргүскен.

Ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкини ук бүдүрүлгеде калбак нептерелди алган. Эрткен оңгу беш чылдан бээр бүдүрүлге эргелелиниң цехтеринде, бригадаларында хожудап турарлар чок, күш-ажылдың сагылга-чуруму эки.

Амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң көжүп чоруур хүлээп алыр пункт-автомашиналары суурларже үнер графигин үспейн турар. Бүдүрүлгениң хоочуну чолаачы И. А. Дадыченко, аныяк чолаачы В. Т. Иванов олар кезээде график ёзугаар үнүп, чондан чагыглар хүлээп ап, планын эки боттандырып келгеннер. Баш дүгү таарар цехтиң улуг мастери Н. Г. Веткинаның ажылы база мактадыг. В. Н. Коровина удурткан чеди кижи кежигүннүг эр улустуң даштыкы хевин даараар бригада даараныр цехтиң бригадаларының мурнакчызы. Ай, кварталдың планныг онаалдазын ук бригада доктаамал 110-дан 120 хуу чедир күүседип келген. А. В. Чеброваның платье даараар бригадазы база мурнакчы коллективтиң чоргааралы. Мурнакчылар мында шынап-ла хөй. Районнуң ажыл-ишчилериниң оларның бүдүрген ижинге «четтирдивис» дижип чылыг сөстерни чугаалаары таварылга эвес.

Амыдырал хандырылга чериниң ажылында, өске бүдүрүлгелерниинде дег, кол-ла чүве ажылдың шынары. Коллективтиң бүдүрген продукциязының шынарын хынаар комиссия ажылдың шынарын доктаамал хынап, контрольдап турар. Оон түңнелинде даараан хепти, септээн дериг-херекселдерни катап эгидер, эде кылдыртыр таварылгалар эвээжээн. Амыдырал хандырылга албанының ажылдакчыларының ажылында кол-ла чүве — кирген чагыгны чагыкчының сеткилинге таарыштыр кылыры дээрзи мында кижи бүрүзүнге билдингир. Ынчангаш бүдүрүлгениң хомудалдар болгаш саналдар дептеринде чагыкчыларның коллективтиң ажылдакчыларының ажылынга хамаарыштыр мактаалды илереткен бижилгелер хөй.

Хандырылганың бедик культуразы чагыгның күүсеттингениниң хуусаазы-биле база тайылбырлаттынар. Ынчангаш мында ол айтырыгже улуг кичээнгейни угландырып келгени таварылга эвес. Оон түңнелинде хүлээп алдынган чагыглар күүсеттинер ужурлуг хуусаазында боттанган турары чедип алдынган.

Ачы-дуза чедирилгезиниң районда мындыг янзылыг тургусканындан чурттакчы чон ону күзелдии-биле ажыглап турар. Ону дараазында сан-түң бадыткаар. Бир чурттакчыга онаалтыр чылда бүдүрүлге 14 рубль 50 копеектиң ачы-дузазын көргүзүп турар. Чамдык районнарнынга деңнээр болза, көргүзүг улуг. Ачы-дуза чедирилгезиниң арга-хевириниң калбарганын ол база херечилеп турар.

Районнуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелинде чонну хандырып турарында кылдынган эки чүүлдер-биле чергелештир четпестер, чедир шиитпирлеттинмейн турар айтырыглар бар. Чижээ, телевизор болгаш амыдыралдың нарын өске-даа дериг-херекселдерни септеп турарында чамдык четпестер бар. Ооң үнүп турарының кол-ла чылдагааны — артык кезектер чедишпезинде, ажылдап турар мастерлерниң профессионал белеткелиниң чавызында. Мындыг чылдагааннар-биле чагыгның күүселдезиниң чамдыкта саадай бээр чоруу ында. Коллективтиң ажылдакчыларының бөгүнгү ажылы ол четпестерни чайладырынче угланган.

В. КУУЛАР.

ТАРАА ДАЖЫН МЫНДА ТЫП ТУРАР

«Бо соңгу, шуут куруг деп санаттынып турган чер херек кырында чер кырында эң байлак черлерниң бирээзи болган».

С. М. Киров.

Мурманск область. Үлетпүрлүг Хибиннерниң төвү болур Кировск хоорай тургустунганындан бээр 50 чылын бо чылдың октябрьда демдеглээр. Ол баштайгы беш чылдарда совет кижилерниң тура-соруу-биле туттунган маадырлыг хоорайларның чаңгызы. Академик А. Е. Ферсманның удуртулгазы-биле баштайгы совет геологтарның шинчилеп тыпканы апатит рудазын Ленинградтың партия организациязының чорутканнары эң баштай казып эгелээн. Ол ажылды удуртуп турган Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң шылгарангай ажылдакчызы Сергей Миронович Кировтуң ады-биле поляр куржааның ындынга тыптып келген ол хоорайны адааны-даа таварылга эвес. Ам Хибиннерде дөрт рудник, апатит болбаазырадыр ийи фабрика ажылдап турар. Апатит концентразының бүдүрүн үндүрери 1980 чылда 17 миллион тонна ашкан.

Ол концентратты хоорайның кол бүдүрүлгези — Ленин болгаш Октябрь Революциязы орденнерлиг «Апатит» бүдүрүлге каттыжыышкыны бүгү социалистиг чурттарже болгаш Европаның алды капиталистиг чурттарынче чорудуп турар. Делегей садыглажыышкынының хөгжүлдезинге улуг дээш каттыжыышкын «Алдын Меркурий» деп шаңнал-биле база шаңнаткан.

Он бирги-беш чылда бешки рудникти, болбаазырадыр үшкү фабриканы ажыглалга кирер, апатит концентразының бүдүрерин чылда 19 миллион тонна чедирери көрдүнген.

ЧУРУКТАРДА: бо бөлүкте Кировскиде сураглыг кижилер — хоочуннар, ортумак салгалдың аныяктар төлээлери. Солагай таладан — Т. И. Колованова, девискээр аайы-биле партия организациязының секретары, Кировскиде 1937 чылдан бээр ажылдап турар, М. К. Мейя, хоорайның хоочуннар чөвүлелиниң даргазының оралакчызы, фельдшер чораан, ийи дайын хоочуну, А. А. Ухутта, ийиги фабриканың лаборантызы, М. И. Лапицкая, бирги фабриканың ажылчыны, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң делегады, А. Т. Голочёв, милиция ажылдакчызы, Кировскиде 1934 чылдан бээр ажылдап турар, А. Г. Морозов, проходчиктер бригадири, М. Э. Латышев, Кировск рудниинде чазылдырыкчы, В. Ф. Коромок, 40 тонна чүък чүдүрер «БелАЗ-тың» чолаачызы, Э. Н. Шпиг, экскаваторжулар бригадири; Кировск — Хибиннерде хоорай. Чылыг хүннерде аныяктар хоорайда хөлге суг чадаг-тергезинге сегүүстээринге ынак.

С. Майстерманның болгаш В. Худяковтуң фотолары.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ШӨЛЭЭТКЕЛ ЧОКТА...

Инекти машина-биле саарының мастерлериниң Бүгү-россия конкурузу Москва чоогунда ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз-комбинатка болуп эрткен. Бол угланыышкыны хаван өстүрери болуп турар ажыл-агыйны саанчылар маргылдаазын эрттирер чер кылдыр чүге шилип алганыл? Херектиң ужуру чүдел дээрге хөй адырлыг улуг ажыл-агыйны канчаар чорударын республиканың бүгү-ле крайларындан болгаш областарындан келген малчыннарга көргүзер сорулганы маргылдааның организакчыларының салып алганында болур.

Совхозту комбинат деп адай берген хүнден бээр он чыл эрткен. Технология ёзугаар алырга, анаа 108 муң хаван оолдарын 112 килограмм деңзи чедир семиртир азыраар ужурлуг. Ынчалза-жок аныяк малчыннар ол «технологияны хажыткан». Оон түңнелинде мындыг чүүлдү чедип алган. 1971 чылда бир центнер немелде деңзиниң өртек-үнези 220 рубль турган болза, ам — чүгле 88 рубль апарган. Технология ёзугаар бир центнер немелде деңзиге 25 ажыг кижи-хүн чарыгдаар турган болза, а бо чылын — чүгле 2,4-тен хөй эвес кижи-хүн чарыгдаан. Ылгал дээрге кедергей улуг, ынчангаш мурнундагызынга бодаарга, үлетпүр үндезининге хаван эъди бүдүрериниң артык шынарларының дугайын чугаалаан-даа хереэ чок.

«Технологияны хажытканы» — ол дээрге он-он чогаадыкчы саналдарны, мергежилдер дакпырлаарын, семиртилге шөлдериниң эң эки ажыглаарын болгаш өске-даа хөй чүүлдерни шиңгээдип алганы-дыр. Совхоз-комбинат — үзүктелиишкин чок чорудулгалыг үлетпүр бүдүрүлгези. Электроника болгаш автоматика, бүгү чорудулгаларны механизастааны тергиин экономиктиг көргүзүглерни чедип алырының аргазын берген.

Кол адырындан миллион-миллион рубль орулганы ап турар ажыл-агыйга ооп ыңай чүү херек боор кылдыр сагындырар. Ынчалзажок дайынчы комсомолчу бүдүш совхозтуң аныяктарынга шөлээткел бербээн. Аныяк малчыннарның делегациязы — хаван комплекизиниң ажылдакчылары боттарын сүт фермаларынга ажылдаар кылдыр шилчидерин ажыл-агыйның директору В. Масловтан дилээн.

— Ол фермалар эрги, таарыштыр кылдынмаан чүве болгай — деп, Валентин Петрович оларга чугаалаан.

— Бис оларны чаа кылдыр кылыптар бис — деп, ынчан совхозтуң хаван цегиниң удуртукчуларының бирээзи турган аныяк специалист В. Власов директорга харыылаан. Чуртта эң баштайгы комплексти ажыглалга кииргени болгаш шиңгээдип алганы дээш, анаа өскелер-биле кады Ленинчи комсомолдуң шаңналын тывыскан турган. Совхозка база бир тудуг ынчаар эгелээн: эрги фермалар-биле кожа амгы үениң үлегерлиг мал кажаалары тудуттунгулаан. Оларны боттарының күжү-биле дерип кылган.

Мурнунда саар инек кодазының он үш эрги, херек кырында механизаставаан кажааларга ажаап турган. Анаа 1253 инек турган. Ортумак саалда чылда 3150 килограмм. Амгы үениң хаван комплекизинге ажылдап турган аныяктар ындыг эрги фермаларга келген. Коммунистер болгаш комсомолчулар мындыг сорулганы мурнунга салып алган: сүт бүдүрүлгезин база үлетпүр технологиязынче шилчидер болгаш анаа үндезилээш, сүттү бүдүрерин база садарын ийи катап көвүдедир.

Баш удур чугаалап каалы: ол сорулга чедип алдынган болгаш ажыр күүсеттинген. Сан-чурагайлар бо: 1971 чылда 1253 инек турган, ам — 2300 инек бар. Ам бир инектен чылда саап ап турар сүт 5 муң килограмм хире. 1971 чылда 3743 тонна сүттү саткан болза, эрткен чылын — 10200 тоннаны саткан. Мурнунда турган он үш ферманың орнунда ам ажыл-агыйда ийи сүт комплекизи бар, оларны кедээ ажыл-агый техниказының эң чаа чүүлдери-биле дерээн. Оларның бирээзинге Кузнецов суурга — инекти машина-биле саар мастерлериниң Бүгү-россия конкурузу болган.

А сүт цегин бөгүн 33 харлыг коммунист В. Власов удуртуп турар. Чеди чыл мурнунда өске-даа комсомолчулар-биле кады ажыл-агыйның планын кылып турганы ышкаш, ам база-ла ындыг тура-соруктуг хевээр. Сүт комплекизинге инектерни тускай таарыштырган черлерге сагбышаан, баглавайн тургузар арганы оон эгелекчи саналы-биле шиңгээдип алган. Ийи оператор 300 инекти саар, а база бир ажылдакчы оларны чемгерер болгаш ажаар.

— Мындыг технология перспективалыг. Ынчангаш бүгү инектерни олче чоорту шилчидер бис. Ол чорук күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дыка бедидериниң, ажылдаарының байдалдарын экижидериниң база аныяк кадрларны комплексче ындыг янзы хаара тударының аргазын бээр — деп, цех начальниги санап турар.

Чаа технология ук черниң ортумак школазының доозукчуларын ам безин сонуургады берген. Ажыл-агыйның комсомол комитединиң инициативазы-биле инекти машина-биле саар мастерлер бөлүүн өңгү классчылардан организастаан. Дыка хөй доозукчулар доктаамал ажылдаары-биле совхозта артып калган.

Бөгүнгү комсомолчуларның шалыпчы фронтузу — совхозтуң база бир үлетпүр комплекизин — хунажын инектер азырап өстүрер талазы-биле ферманы тургузары. Ында кым-даа шөлээн амыдырал бодавайн турар.

В. ИТКИН,
СЭТА-ның корр.
Москва область,
Наро-Фоминск.

МОСКВАГА БОЛГАН

Дружинниктерниң оперативтиг комсомолчу отрядтарының кежигүннери милицияның идегелдиг болгаш бүзүрелдиг дузалакчылары болуп турар. Оларның Бүгү-эвилел следу Москвага болган.

Коммунистер-биле кады комсомолчулар эң-не нарын болгаш харысалгалыг участоктарга хөй-ниитиге удур илерээшкиннер-биле энтеш чок демиселге туржуп турарын санал бергеннер демдеглээн. Онза даалгалыг кезектерниң дайынчылары болгаш милицияга дузалаар эки тура ниитилелдериниң база бригадаларның активчилери ВЛКСМ-ниң төөгүзүнге чырыткылыг арыннарны киир бижиткеннер. Дружинниктерниң оперативтиг комсомолчу отрядтарының кежигүннери оларның алдарлыг чаңчылдарын уламчылап турар. Чеди чүс муң ажыг аныяк патриоттар боттарының хостуг үе-шагын хөй-ниитиниң корум-чурумун камгалаарынга, социалистиг өнчүнүң оорлары-биле демиселге, элээдилериниң кижизидеринге тураскаадып турар.

(СЭТА).

ЫРАККЫ ЧӨӨН ЧҮКТЕ

ФАДЕЕВТИҢ ЧУРТУНДА

Александр Фадеевтиң чурттап чораан чери Ыраккы Чөөн чүкте Чугуевка суурда каш чыл бурунгаар тургустунган чогаалчының музейин чаа бажынче көжүрген. Алды муң экспонаттар чогаалчының бичии, аныяк чораан чылдарын, оон партизан шимчээшкининге киржилгезин көргүскен.

Чогаалчының 80 харлаан юбилейиниң чылында Чугуевка музейинге ийи чүс хире чагаалар, посылкалар келген, оларда А. Фадеевтиң чогаадыкчы ажыл-херээнге тураскааткан, билдингир литераторларның номнары, портреттери, хуу-да эт-севи...

«Мен бодум ол суурга өстүм, оон мурнунда канчыг турганын утпаан мен. Бүгү волостька чүгле үш эге школа турган» деп чогаалды Чугуевканың дугайында бижээн. А. Фадеевтиң инициативазы-биле суурга чаа школаны тургускан. Чогаалчы школаны номнар-биле хандырып, библиотеканы чыып берген.

Бөгүнгү Чугуевка — хөй кажыт чурттакчы бажыңнарлыг, улуг Культура бажыңныг амгы үениң сууру. Ону дескиндир турар арга-унушту сагыш човангыр-биле камгалап турар.

АМУРНУҢ ҮНДЕЗИН ЧУРТТАКЧЫЛАРЫ

Амурнуң адаккы агымнарында Личи хеминиң эриктеринде неолит үезиниң кижилериниң чурттап турган орап-савазының артынчызын археологтар тыпкан. Ол дээрге, үш муң чылдарның эгезинде турган эрте-бурунгу чурттакчылар чадавас.

— Эрте-бурунгу Амур чоогунуң чурттакчылары балык ажылындан аңгыда аңныыр ажылын база чорудуп турганнар — деп, экспедицияның удуртукчузу В. Медведьев чугаалаан. Өңнүг даштардан кылган кылагар сыырткыыштарлан, чаа октарындан аңгыда дарганнап кылган эт-сеп база тывылган. Ол ышкаш амгы үениң нивхоларның, эскимостарның, алеуттарның өгбелери тарааны өстүрүп, ажыглап чораан деп чүвени бадыткап турар барымдаалар база бар.

Амур Лиманында комплекстиг экспедиция ажылдап эгелээн. Ыраккы Чөөн чүктүң кыдыгларының чурттакчыларының база ону шиңгээдип алганының дугайында төөгүге немелде үнелиг материалдарны эртемденнер моон алыр сорулгалыглар.

(СЭТА-ның корр).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА БОЛГАШ ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

КАТАП ЭГЕЛЭЭРИ ЧУГУЛА

БЕРЛИН. (СЭТА). Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязы болгаш АКШ-тың Коммунистиг партиязы стратегтиг боо-чепсектерни кызыгаарлаар база кызырар дугайында ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың аразынга ажыл-ишчи чогуур чугаалажыышкыннар дээш туржуп турар. Европага ортумак ыраккылдың ядролуг ракеталарының дугайында чогумчалыг чугаалажыышкыннар эргежок чугула. ГСЧП ТК-ның Чиңгине секретары, ГДР-ниң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы Э. Хонеккерниң АКШ-тың Компартиязының Чиңгине секретары Г. Холл-биле ужуражыышкынының дугайында дыңнадыгда ол дугайын айыткан.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң хүлээп алганы 80 чылдарның Тайбың программазын ийи партияларның бүрүн деткип турар дугайын ужуражыышкынның киржикчилери документиде демдеглээн. Дээди деңнелге ужуражыышкыннарны киириштирбишаан, Чөөн болгаш Барыын чүктерниң аразынга политиктиг чогуур чугаалажыышкыннарны катап эгелээри чугула деп ийи партиялар санап турар.

Делегей байдалының айыылдыг кылдыр чидигленгени база ядролуг дайынның улам күштелген кыжаныышкыны — империализмниң эң-не агрессчи күштериниң удур туржуушкунче болгаш чепсеглениишкиннерни эндере бүдүреринче угланыышкынының түңнели-дир. Шериг болгаш стратегия талазы-биле Совет Эвилелинден болгаш социалистиг өске-даа чурттардан артык күштүг болур дээп амгы америк администрацияның планнары тайбының херээнге улуг айыылдыг болуп турар.

Тайбың дээш делегей шимчээшкининиң калбарганын ийи партияларның удуртукчулары бедик-биле үнелээн. Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның чаңгыс эвин быжыглаарының онза чугулазын олар демдеглээн.

ДОЛУ ДЕТКИИШКИН

СОФИЯ. (СЭТА). Чөөкку Чөөн чүк талазы-биле делегей конференциязын бүгү-ле сонуургалдыг талаларның киржилгези-биле чыылдырар дугайында ССРЭ-ниң саналын бүрүн деткип турарының дугайын БКП ТК-ның Чиңгине секретары, Болгария Улус Республиканың Күрүне чөвүлелиниң Даргазы Тодор Живков биле Йемен социалистиг партияның Чиңгине секретары, Йемен Улус-Демократтыг Республиканың Дээди улусчу чөвүлелиниң Президиумунуң даргазы, премьер-министри Али Насер Мухаммед олар медеглээн. Ол — Болгарияга аян-чорук кылып чораан.

Араб чурттарга удур Израильдиң соксаал чок агрессчи үүлгедиишкиннерин ийи чурттуң удуртукчулары ужуражыышкынының үезинде шиитпирлиг буруу шаап, ол кавы девискээрде америк шериглерниң санын көвүдедип, шериг техниказын күштелдирип турарынга удурланыышкынын илергейлээн.

САНАЛ-ОНАЛДАРНЫҢ АЖЫКТЫГ СОЛЧУУШКУНУ

ЛОНДОН. (СЭТА). Лейбористерниң удуртукчузу М. Фут баштадыр ол партияның парламент фракциязының делегациязының Москвага чорааның түңнелдерин Великобританияның Лейбористиг партиязында сеткил ханыышкын-биле уткаан. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң М. Футту болгаш Лейбористиг партияның удуртукчузунуң оралакчызы Д. Хилини хүлээп алганының онза ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар.

Пресс Ассошиэйтид дээр англи информация агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, амгы үениң кол айтырыгларының бирээзи — ядролуг боо-чепсектерни эндере бүдүрерин болдурбазының дугайында чугаалажыышкыннарның айтырыын дугайты Москвага санал-оналдар солчуушкунунуң үре-түңнелдиг болганын парламентарий лейбористер онзалап демдеглеп турар. Европага чепсеглениишкиннерни кызырар талазы-биле чугаалажыышкыннарны эгелээринче Совет чазактың шынчы чүткүлдүүнүң, ол чугаалажыышкыннар таарымчалыг түңнелдерге чедирген турзун деп шынчы күзелдиниң дугайында М. Футтуң медеглелин Лейбористиг партияга чылыы-биле уткаан.

Москва чугаалажыышкыннарының түңнелдерин тайылбырлавышаан, Лейбористиг партиялар парламент кежигүнү К. Солей Совет Эвилели делегейниң дүшкүүрлүг дорууну ээлдеанинге кедергей дүвүреп турар-дыр дээрзин мырынай илден-дир деп медеглээн. Совет чазак тургустунган байдалдан үнерининг аргазын тыварынче чүткүл салып турары база илдең-дир.

Дең эргениң болгаш бир дөмей айыыл чок турарының принцивинге үндезилээш, Европага ортумак ыраккылдың ядролуг чепсээн кызыгаарлаар дугайында чугаалажыышкыннарны чорударынга ССРЭ-ниң белеңин Москвага ужуражыышкыннар көргүскен деп, ол уламчылаан.

Лейбористиг парламентарийлер делегациязының Москвага чорааның түңнелдерин Лондон парлалгазы база чугула ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар. Ядролуг чепсеглениишкинниң дужурериниң айтырыын ССРЭ-ниң боттуг ёзу-биле көрүп турарынче солуннар хамыктың мурнунда онза кичээнгейин угландырып турар. «М. Фут болгаш Д. Хили-биле ужуражыышкынының үезинде Президент Л. И. Брежнев боо-чепсектерге контрольдуң талазынга Совет Эвилелиниң туруужун айтып, ол ышкаш бүзүрежилгени быжыглаар талазы-биле хемчеглер дугайында совет саналдарны тайылбырлап берген» деп, «Таймс» солун бижээн. «М. Футтуң бодалы-биле алырга, Москвага болган ужуражыышкыннар чепсеглениишкинниң дужурериниң херээн бурунгаарладырынга барааш болур» деп, ол солун демдеглээн.

«Л. И. Брежнев боттуг чугаалажыышкыннарже чүткүп турар» деп эгениң адаанга парлаан чүүлүнге Великобританияның садыг-үлетпүр бөлүктериниң органы «Файнэншл таймс» солун мынча деп бижээн: «Европага ортумак ыраккылдың ядролуг ракеталарының санын кызырар дугайында АКШ-биле боттуг чугаалажыышкыннар болурунга ССРЭ илеген турарын Лейбористиг партияның удуртукчузу М. Футка Президент Л. И. Брежнев медеглээн. Чуртунуң барыын талакы районнарында турар бодунуң ракеталарының санын кызырарынга Совет Эвилелиниң белеңин Кремльге чугаалажылга үезинде совет удуртукчу онзалап демдеглээн. Ынчалза-даа ол чорук Каттышкан Штаттар база ындыг сарыылдыг туруушту ээлеп алырындан, америк «Першинг» ракеталарны болгаш чалгыннныг ракеталарны Барыын Европага салгара тургузарындан НАТО-нуң ойталаарындан хамаарылыр».

Би-би-си дээр телекомпанияның тайылбырында чугаалап турары болза: ужуражыышкын шак ажыг үе уламчылаан, ынчангаш оон түңнелдерин Лейбористиг партияның удуртукчузу кодурлуушкунныг уткаан. Бир эвес НАТО база шак-ла ынчалдыр харылаар болза, бо дүнүүн ракеталарның санын кызырарынга ССРЭ-ниң белениниң дугайын Л. И. Брежневтиң медеглээнин М. Фут боо-чепсекти эндере бүдүрериниң соксадырының оруунга чугула базым, чепсеглениишкинниң дужурериниң чорудулгазынга чугула бурунгаарлаашкын кылдыр чоптүү-биле үнелээн.

ЛОНДОН. (СЭТА). Великобританияның Лейбористиг партиязының удуртукчузунуң оралакчызы Д. Хили Лондонуң «Санди таймс» солунунуң сентябрь 20-де үнген номеринге чүүл бижээш, лейбористерниң парламент фракциязының делегациязының Москвага чорааның түңнелдерин бедик-биле үнелээн. Оон бодунуң болгаш партияның удуртукчузу М. Футтуң СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев-биле чугаалажыышкыннарының боттуг бүдүштүг болганын онзалап демдеглээн. «Совет Эвилели бодунуң барыын талакы районнарында ракеталарының бүгү санын хевээр артырарын бодавайн турар, харын бир эвес американнар база ындыг сарыылдыг туруушту ээлеп алыр болза, оларны кызырып-даа болур дээрзиниң дугайында совет удуртукчунуң медеглелин лейбористиг делегация сеткилдиң кедергей улуг чергелиг хамыылышкыны-биле уткааны» Д. Хили онзалап демдеглээн.

Д. Хили СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының саналын «амгы кризисти шиитпирлээринче угланган чугула салыышкын» кылдыр адаан.

ДИПТЕРДЕН МЕДЭЭЛЕР

●ХАНОЙ. Вьетнамның Социалистиг партиязының инициативазын ёзугаар вьетнам найысылалга эрттирген митингиниң киржикчилери нейтроннуг бомбаны бүдүрүп эгелээр дугайында америк администрацияның шиитпирин кижилэнишкини-биле буруу шапкан. АКШ-тың агрессчи империалистиг бөлүктериниң боо-чепсекти эндере бүдүрерин улам ыңай калбартып турарынга удурланыышкынның чыылганнар чаңгыс эп-сеткилдиг илергейлеп, тайбынны камгалаар дээш күжениишкиннерни идепейжидеринче кыйгырган.

* * *

●ВЕНА. Делегейниң 40 ажыг чурттарының фирмалары болгаш даштыкы садыг организациялар киришкен делегейниң күскү ярмарказында хагдынган. ССРЭ, Болгария, Венгрия, ГДР, Польша, Румыния, ЧССР база анаа киришкен Совет даштыкы садыг каттыжыышкыннары анаа электротехниканың, оптиканың, чазыг чок механиканың, химия үлетпүрүнүң кылыгларын делгеп көргүскен. «Интуристи», «Аэрофлотту», ол ышкаш «Делегей ному» дээр Бүгү-эвилел каттыжыышкынның информация стендилеринге көргүскен. Ол каттыжыышкын политиктиг болгаш уран-чечен литература чогаалдарын садыглаар делгелгени анаа организастаан.

Совет стендилер Австрияның садыг-үлетпүр бөлүктериниң төлээлекчилериниң улуг кичээнгейин хаара туткан. Австрияның президентизи Р. Кирхшлегер ССРЭ-ниң делгээн чүүлдеринге бедик үнелээшкинни берген.

* * *

●КАБУЛ. Партийжи-политиктиг ажылды экижидериниң айтырыгларынга холбаштыр улусчу милицияның партия активиниң хуралы анаа болган.

Афганистанның Улусчу-демократтыг партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү, ТК-ның секретары С. М. Зерай чуртка корум-чурумну болгаш айыыл чок чорукту хандырарынга иштики херектер органнарының чугула ужур-дузалыын онзалап демдеглээн. Улусчу милицияның мурнунда аажок улуг чугула болгаш харысалгалыг сорулгалар турар, оон ажылдакчы бүрүзү медерелдиин, серемчилелдиин көргүзер болгаш чурттуң күш-ажылчы чонунга удур угланган хоп-нүгүлчү сурталгага алыспас ужурлуг. Улусчу милиция дайзыннарның сүлчээлеринге удур шиитпирлиг демиселди чорудар, оларның чүдек-бужар планнарын сойгалап илередиринге инициативчи болур ужурлуг деп, С. М. Зерай онзалап демдеглээн.

* * *

● ВАШИНГТОН. АКШ-тың камгалал министри чораан Г. Браун чепсеглениишкиннерге контроль айтырыы дугайты ССРЭ-биле чугаалажыышкыннарны эгелээринче Р. Рейганның администрациязын кыйгырган. Чугаалажыышкыннарже ээп киирери администрацияга эң дээре арга-дыр деп, ол медеглээн. Ындыг чугаалажыышкыннарга чүгле ортумак ыраккылдыг ядролуг чепсектерниң дугайында эвес, харын стратегтиг шавар халдаашкыннарның боо-чепсектерин кызыгаарлаар дугайында айтырыглар база киирген турар ужурлуг деп, ол чугаалаан. Боо-чепсектерни чугаалажыышкыннар аргазы-биле дугуржуп тура кызырары боо-чепсекти эндере бүдүрерин оожумнадыр болгаш ядролуг дайынга удур-делир өлүржүүрүнден чайлап болур эң дээре идегел болур деп, Г. Браун онзалап демдеглээн.

* * *

●МЕХИКО. База бир хамааржыпас күрүне делегейниң чурт чуруунга кээп келген. Ол дээрге Төп Америкада Мексика болгаш Гватемала-биле кызыгаарлашкак улуг эвес чурт — Белиз-дир. Сентябрь 21-ден 22-же дүне англи «Юнион джекти» дүжүрген болгаш оон орнунга бот-эргелиг чаа күрүнениң ак-көк тугун көдүрген. Британияның Америк дипте сөөлгү колониалдыг ээлел чери бот-тускайлаң амыдыраар болгаш хөгжүүр эргени алган.

Белизтиң 160 муң чурттакчы чону — кол нуругулайында мулаттар болгаш метистер, майя-индейлерден болгаш карибтерден, ол ышкаш африкан кулдардан укталып тывылганнар — бо болуушкунну боттарының бот-тускайлаң догуннап чурттаар эргезин камгалаар дээш чорудуп келген үр демиселиниң чөптүг-биле доозулганы кылдыр көргеш, анаа байыр чедирип турар.

* * *

●ТОКИО. 1980 чылда чондан хавырар үндүрүг Японияга 12,3 хуу немей өскен деп, национал үндүрүг эргелели дыңнаткан. Ажылчы чоннарга үндүрүг онаалдазын улгаттырып тура, либерал-демократтарның чазаа ажылчы чоннардан аажок хөй ажык-кончааларны мөлчүп ап турар корпорацияларның орулгаларын кызыгаарлаарынга чүнү-даа кылбайн турар.

* * *

●ЛУАНДА. Мурнуу-Барыын Африканың улусчу организациязы (СВАПО) Намибия хамааржыпас догунаашкынын чедип албаан шаанда демиселин ара соксатпас деп, СВАПО-нуң президентизи С. Нуйома медеглээн.

Кабута хоорайга болган массалыг митингиге чуве чугаалап тура, эрге-чагыргага Преторияның азы Вашингтоннуң чалчалары кирген турарынга СВАПО кажан-даа чөпшээрешпес деп, ол онзалап демдеглээн.

(СЭТА).

ДАЙЫНГА УДУР МИТИНГИЛЕР, ЧЫСКААЛДАР

ТОКИО. (СЭТА-ның корр). Маньчжурияже Япония халдааннан бээр 50 чылы-биле холбаштыр дайынга удур чыскаалдар болгаш митингилер чуртка болуп эрткен.

Япон шериглер 1931 чылдың сентябрь 18-те Мукденни эжелеп алган болгаш АКШ-тың база Англияның империалистериниң деткимчези-биле Маньчжурияны эжелээрин эгелей берген турган. Ол дайын чорудулгазы барык он беш чыл үргүлчүлээн Азияга болгаш Оожум океан районунга дайынның эгези болган. Делегейниң делгем районунуң улустарынга ол дайын кедергей хилинчек-човулаңны таварыштырган.

Япон төөгүчү С. Такахаси болгаш чогаалчы Н. Сандо база тайбың дээш өске-даа активчилер эрткен үениң халаптыг частырыгларының дагыннаарын болдурбазынче япон улусту кыйгырган.

«Совет кыжаныышкын дугайында» чагырыкчы бөлүктерниң шуугаашкыннары, өжээн негекчилериниң болгаш барыын үзелдиг «ясукунилерниң» дугайында чаазак кижилериниң барып чораары милитаризмниң катап тургустунганын херечилеп турар-дыр деп, С. Такахаси парлалга конференциязынга медеглээн. Дайын сөөлүнде төрүттүнген аныяк салгакчылар эрткен үениң төөгү фактылары-биле шоолуг таныш эвес болганда, бо кыйгырыгны ылымын шиитпирлээн бис деп, ол чугаалаан.

Азияга болгаш Оожум океанның районунга япон милитаристерниң кывыскан дайыны Азияның улустарынга, оон иштинде япон улустуң бодунга санап четпес хилинчек-човаланны таварыштырганын эртемденнер, чогаалчылар, культура ажылдакчылары айыткан. Эрткен үениң халавының катаптаарын японнар күзевейн турар.

Ындыг турбуже, Японияның чагырыкчы бөлүктери чуртту шериг күчүлүг улуг күрүне болдурарынче чүткүп турар. Япон чазактың дайын белеткелдерин чыскаалдарның болгаш митингилерниң киржикчилери буруу шапкан болгаш япон-америк шериг эвилелдиң күш чок болдурарын негээннер.

Г. ГАВРИЛЕНКО.

ОБЪЕКТИВТЕ—КАМПУЧИЯ РЕСПУБЛИКА

Пол-Поттуң болгаш Иенг Сарининиң кижи көөр хөөн чок чагыргазы дужур октаан Кампучияның улузу тайбың тургузуушкунунуң оруу-биле бүзүрелдиг чоруп орар. Чуртта болуп турар өскерилгелер Пномпеньниң чижээнге онза тода көску. 1979 чылдың эгезинде найысылал барык өлүг чыткан. Хөй-хөй муң чурттакчыларны узуткап чок кылган, «эде кижизидери-биле» кедээ черлерже үндүр сывырган турган. Заводтар, фабрикалар хагдынган, электростанция ажылдавас, магазиннер чок үе турган. Улусчу эрге-чагырга хоорайны катап диргизери-биле бүгү чүүлдерни кылган. Ам Пномпень хоорай долу амыдыралчы байдалче кирген: бүдүрүлгелер катап тургустунган, магазиннер, аъш-чем рыноктары ажыттынган, өөредилге черлери, ниитиниң транспорту ажылдап турар.

ЧУРУКТАРДА: катап тургустунган Пномпеньниң төвүнде; пол-потчуларның чазыладырыпканы национал банкының бажыңын катап тургузуп турары.

ВИА—СЭТА-ның фотозу.

К. ВАЛЬДХАЙМ-БИЛЕ БЕСЕДА

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко КНО-нуң чиңгине секретары К. Вальдхайм-биле ужурашкан.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXXVI сессиязының ажылы-биле холбашкан айтырыгларны беседага чугаалажып көрген.

А. А. Громыкога алдар болдурган шайлалганы К. Вальдхайм тургускан.

ПОЛЬШАДА БАЙДАЛ

ВАРШАВА. (СЭТА). «Солидарностиниң» политикага халыыдаан удуртулгазы Гданьск съездиниң ниити үе-чадазынга белеткенип, Барыын чүктүң үрегдекчи, шпион төптеринге деткидип турар. Улус ажыл-агыйынга күрүне органнарының салдарын кызыгаарлаар, чурттуң экономиказын эргелеп башкарарының бырадарын эжелеп алыр, хуу өнчүнү калбартыр дээн лозуннар-биле шиитпирлиг хөделиишкиннерге, политиктиг эрге-чагырга хээш демиселге идепкейлиг белеткел чорудуп турар.

«Солидарностиниң» удуртулгазынга кирген КОС-КОР-нуң хартаачыларының бирээзи Я. Куроньнуң чоокта чаа чугаазы манаа холбаштыр тодаргай бадыткаашкын болган. «Солидарность» эрге-чагырга дээш демиселжир ужурлуг деп, ол ажыы-биле медеглээн. 1980 чылдың августа Гданьскиге болган ажыл соксадыышкынын Я. Куронь август «революциязы» деп адаан болгаш ол «революция» эрге-чагырганың үш туружун — организастыг, башкарыкчы болгаш информастыг туруштарын божаннаткан деп медеглээн. Коммунистер Польшага чурттаар эрге чок деп, ол чугаалаан. Чуртта эрге-чагырганы хөлүвуска ап болур кылдыр байдалды тургузуп алган бис деп, Куронь медеглээн. Эрге-чагырганы эжелеп алырының айыыл чок болгаш эң-не дээштиг хевири — ол дээрге, улуг эвес базымнар-биле адаавдан хөделири болур деп, контрреволюстуг ол идегет чугаалаан. «Солидарность» амгы үеде эрге-чагырга дээш демиселдиң адазында туруп турар, ынчаарга удур туржуушкунның таварылгазында «национал камгалал» комитедин тургузуп болур деп, ол медеглээн.

Профэвилел каттыжыышкынының барыын үзелдиг хартаачыларының тактиказын бадыткаан контрреволюстуг Куроньнуң медеглелдерин «Солидарностиниң» парлалга черлери Польшада калбаа-биле нептередип турар.

БУУРААН ПРОГРАММА

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Сөөлгү үеде бууранн экономиктиг программазын шүгүмчүлелден камгалаарының чедиишкин чок ээлчеглиг оралдажыышкынын президент Рейган база катап кылган. Херээжен республиканчыларның национал федерациязының Денверге болган съездизинге ол чүве чугаалаан болгаш бедик учет шалыңнары экономиктиг программаны күүседирин моондактап турар, ынчангаш даараазында чылдарда бюджет чарыгдалдарын кызырар апаар деп айыткан.

Күрүне өрезиниң хемчээли удавас бир триллион доллар чедер, ол дээрге — кайгамчык улуг өре-дир деп, президент демдеглээн. Бир муң миллиард доллар өрени болгаш ол түңге хууну хүн бүрүде чазак төлээр ужурлуг. Ол хуу чүгле эрткен чылын безин 74,8 миллиард доллар болган.

АКШ-тың күрүне бюджедин Рейган тормазы чок болгаш кудургайны куду чуглуп баткан чүък машиназынга дөмейлээн. Бо херекке байдалды чоокку чылдарда экижидер мен деп, ол хоозун аазаашкын кылган. Рейган эрге-чагыргага турар үениң дургузунда бюджеттиң балансылыг болдурарын чазак чедип ап шыдавас дээрзин экономистерниң хөй нуруузу ажык-биле айыткан.

Хамааты болгаш социал программаларын кызырарының күсели-биле 1982 чылда күрүне бюджединден 16 миллиард долларны кызырарын АКШ-тың администрациязы шиитпирлээн. Ол үеде пенсияларны ээзэжедир болгаш 75 муң күрүне ажылдакчыларын кызырып, оларны ажылдан үндүрер дээн.

Шериг бюджедин дыка өстүрерин силерге бүзүредирни мензэ чөпшээреп көрүңер деп, президент медеглээн. АКШ-тың шериг чарыгдалдарын сөөлгү беш чылдарның дургузунда 1,5 триллион чедирерин планнаан. АКШ-тың камгаланыр күжүн улгаттырар дээн чылдак-биле ол хире кедергей хөй шериг чарыгдалдарын Ак бажыңның баштыңы агартырын оралдашкан: Пентагоннуң шериг херекселдеринге сөөлгү үш чылдарда 442 миллиард долларны чарыгдаан.

Көдээниң культура одаглары

ЧҮТКҮЛДҮГ АЖЫЛДААР

Көдээниң чурттакчы чонунуң культура хандырылгазын улам экижидер сорулга-биле ССКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели доктаалды хүлээп алгандан бээр ону амыдыралга боттандырар талазы-биле районнуң культура албан черлери элээн ажылдарны кылып чоруткан.

Амгы үеде районда районнуң Культура бажыңы, 2 көдээ клуб, бир кызыл өг, 4 көдээ культура бажыңы, төп чүткен библиотека системазы, уругларның ийи музыка школалары база киноустановкалар ажылдап турар. Культура шугумунда 5 дээди эртемниг, 2 дооспаан дээди эртемниг, 11 тускай ортумак эртемниглер ажылдап турар. Артканнары — ортумак эртемниг кадрлар. Бир кижи бо чылын Кемеровонуң культура институдун доозуп келген, 2 кижи келир чылын ол-ла институтту бот-өөредилге-биле доозар.

Бо беш чылдың баштайгы чылының бирги чартыында культура бажыңнарынга 54 лекция, беседаларны күш-ажыл, эстетика, мөзү-шынар кижизидилгезиниң темазынга номчаан. Айтырыг, харыы база темалыг кежээлер удаа-лараа эртип турган. Чижээлээрге, «Күш-ажылдың кижилеринге алдар» деп аас журналы районнуң Культура бажыңынга, «Дириглерден артык дириг» деп темалыг кежээ Чаа-Суурнуң көдээ Культура бажыңынга, «Кижи болгаш хоойлу» деп темалыг кежээ Солчурнуң Культура бажыңынга бедик деңнелге эрткен.

Районнуң бүгү клубтарынга паспорттарны тыпсыры, шеригже үделге дээн ышкаш хемчеглерни эрттирери чаңчыл апарган. Байырлалдар хүннеринге тураскааткан кежээлерге чон хөй чыглып, идепкейлиг киржип турар.

Районнуң Культура бажыңының методиктиг кабинеди шупту суурларга практиктиг дуза чедирери-биле комплекстиг үнүүшкүнну 5 удаа кылганнар. Чартык чыл иштинде клуб ажылдакчыларының өөредилге-семинарын дөрт удаа организастаан. Район девискээринге 5 агитация-уран чүүл бригадалары чоңга график ёзугаар бараан болуп турарлар. Оларның аразында Хандагайтының «Чадаган» агитбригадазы 42 концерттерни Ак-Чыраага база районнуң хөй чурттакчылыг черлеринге көргүскеш, эки ажылдыг деп мактадып турар. Ооң-биле чергелештир олар хойжу бригадалар төптеринге кызыл-булуңнарны дерип, агитхуудустарны үндүрүп, малчыннарга шеф дузазын көргүзүп келгеннер.

Культура ажылынга бердинген активчилер районда эвээш эвес, хөй чылдарда ажылдап келген Доңгак Лаа, Саая Арат-оол, Моңгуш Чочак-оол, Ооржак Борбак-оол, Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы Тюлюш Делгер-оол болгаш комсомолчулардан Надежда Тюлюш, Ольга Моңгуш, Светлана Адыгжы оларны адап болур.

Ооң-биле чергелештир районнуң культура албан черлериниң ажылында чедир шиитпирлээр ужурлуг ажылдар хөй. Чижээ, Солчурга болгаш Саглыга эртип турар чамдык кежээлерниң утка-шынары амдаа негелдеге дүүшпес. «Кеге-бүгү» агитбригада сценарий ёзугаар ажылдавайн турар. Агитбригаданың бир онзагай чүүлү сценарий болурун биле-тура-ла, анаа концерт номерлери үндүрерге таарышпас. Культура бажыңнарынга янзы-бүрү бөлгүмнерниң ажылы чайгы үеде сулараан. Боттарынга кадрлар өөредип чорулар, белеткеп алыр талазы-биле совхозтар база культура килдизи кошкак сагыш салып келген. Аныяк специалистерге бажың айтырыынче, оларның коммунал хандырылгазынче кичээнгей кошкак.

Амгы үеде культура албан черлеринде кышка белеткел чоруп турар. Саглының Культура бажыңында (директору Сат Кызыл-оол) септелге орай эгелээн, хөмүр-даш-даа, ыяш-даа дүжүрттүнмээн. Хандагайтының уругларның музыка школазы чаа бажыңче шилчизе-даа чылыглаашкынны багай чорудуп турар, хөмүр-даш кажаазы туттунмаан.

Үстүнде айыттынган четпестерни эдип, районнуң культура ажылдакчылары боттарының мурнунда салдынган сорулгаларны күүседир дээш чүткүлдүг ажылдаарлар.

Д. ХОМУШКУ.

МАГАДАНЧЫГ

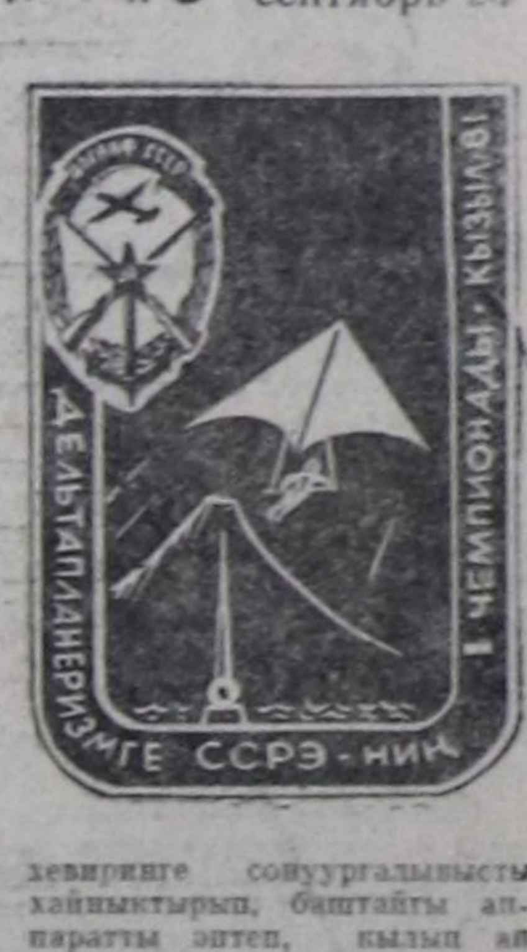

Кызылдан Шагаан-Арыгже углаан чазаглыг оруктуң 19 дугаар километринге бар чоруурга оруктуң ол-бо талазында доктаан янзы-бүрү марканың машиналарын бо-ла көрүп болур. Ынай-бээр аргыжып улус бичии када доктаап, оруктан 300 хире-ле метр черде дельтапланеристерниң белеткелин сонуургап, оларның Боом дааның кырындан ужудуушкуннарын көрүп турарлар.

Шынап-ла амгы үеде дельтадромда хамык чүве ажыглын байдалче кирген. Судьяларның, спортчуларның дыштанырынга таарыштыр кылган улуг майгыннарны херип, столоваяны, эмчиниң дүрген дуза чедирер пунктузун ында ажыткан. Спортчуларның көргүзүглерин бижиир улуг стенди тургускан. Ооң чанында «ССРЭ-ниң бирги чемпионадының киржикчилеринге изиг байыр» деп лозуңну чараштыр бижээш аскан.

Маргылдааның баштайгы ийи хүнүнде техниктиг болгаш мандат комиссияларының кежигүннери ук чемпионаттың киржикчилериниң аппараттарын хынап, эмчи шинчилгезин эрткеннер. Ынчангаш эм Боом дааның шыпшык бажындан солун ужудуушкуннарны кылырынга шупту чүве белен.

Ук чемпионаттың кол судьязы, ССРЭ-ниң дельтапланеризм спортунуң федерациязының даргазы Евгений Никитич Елизаров-биле ужуражып, маргылдааның эрттирикчилериниң кайы хире белеткенгенин сонуургап айтырарывыска ол мынчаар харыылады:

— Спорттуң бо хевиринге ССРЭ-ниң бирги чемпионадын эрттирер талазы-биле тургустунган организастыг комитеттиң кежигүннери канчаар-даа аажок улуг ажылды кылып чорутканнар-дыр. Республиканың партия, совет органнарының талазындан улуг деткимчени көргүскенинге улуу-биле өөрүп четтирдивис.

А маргылдааның эгелээр черинин дугайында чугаалаар сөстер тыппас мен. Шак мындыг магалыг, таарымчалыг черге ССРЭ чемпионады хамаан чок делегей маргылдаазын безин эрттирип болур чор-дир. 1979 чылда Гренобльга болган делегей маргылдаазынга Совет Эвилелиниң төлээзи боор чораан, оларның маргылдаалар эрттирген даан көрген мен. Ону Боом даа-биле канчап-даа деңнеп шыдавас мен. Даг боду бедик база эвес, а дельтапланеристерниң хонар чери база таарымча чок, а мында дээрге кончуг эки-дир. Даг бедик болгаш кадыр база эвес, а оон эдектеринде даштар чок, оргу черде. Ынчангаш Тывага ССРЭ-ниң бирги чемпионадын эрттирер деп шиитпирлээни-даа чөптүг.

Дельтапланеризм спорту бистиң чуртувуска 1972 чылдан бээр сайзырап эгелээни билдингир. Украинада Черновцы хоорайга спорттуң бо хевиринге бердинген бөлүк аныяктар боттарының күжү-биле дельтапланны кылгаш, ооң-биле Карпаттардан ужудуп эгелээннер. Ол аныяктарның санынга кирип, ооң эгелекчилери болуп турган ийи спортчу ам эгелээн чемпионатта база киржип келгени өөрүнчүг.

Оларның бирээзи — Анатолий Каркач амгы үеде өскен төрээн ынак хоорайы Черновцыда ажылдап, чурттап турар. Ол Украинаның шилиндек командазының составында кирген. Спорттуң бо хевиринге баштайгы базымнарны канчаар эгелээнин Анатолийден айтырдым:

— Шынап-ла спорттуң бо хевиринге сонуургалывысты хайныктырып, баштайгы аппаратты эптеп, кылып ап турган үевисте, соонда барып, ол талазы-биле ССРЭ чемпионады болу бээр деп бодал бисте шуут турбаан. А ону эгелээнивис мындыг.

Черновцының күрүне университединиң физика факультединиң бөлүк студентилери дельтапланны кылып алыр деп сорулганы мурнунга салгаш, ону кылып кирипкен бис. Баштайгы ужудуушкуннарны дагдан эвес, а трос-биле баглааш машинага сөөртүп алгаш, бедидир ужуп үнүп турдувус. Агаарга ужудуушкун 20—30-ле секундада үргүлчүлээр турду. Ооң соонда ону чоорту сайзырадып, белигээштерден халып эгеледивис. Эгеэн шак ынчаар салдынган.

Ол үеде баштайгы дельтапланнарны кылып турган эштеримниң бирээзи Анатолий Иванов бо чемпионатта Белоруссияның шилиндек командазының составында келген болду. Университет дооскан соонда чарылган эжим-биле эрткен үевисти дыка-ла чеережтивис. ССРЭ-ниң бирги чемпионадынга киржир аас-кежиктиг болдувус.

Чемпионаттың байырлыг ажыдыышкыны В. И. Ленин аттыг шөлге бөгүн эртенгиниң 10 шакта болур.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: ССРЭ-ниң дельтапланеризм спортунуң федерациязының даргазы Е. Н. Елизаров маргылдааның киржикчилериниң аразында; Черновцы хоорайдан келген А. Каркач (оң талазында) эжи А. Иванов-биле.

Авторнуң фотолары.

КЫЗЫЛ ЧЕЧЕКТЕРНИ—ЛАУРЕАТТАРГА

СОЧИ. (СЭТА-ның корр. Л. Бернаскони). Аныяктарның ыры талазы-биле чедиги делегей фестивалының эмблемазы — кызыл чечек Сочинин кырынга чеди хонукта чиискип келген. Ооң тускай медээзи сөөлгү катап хоорайның эң дээре концерт залынга сентябрь 19-та чаңгыланган. Чалыы назынның байырлалды музыкалыг көрүлдениң концерти-биле доозулган.

— «Кызыл чечек» деп чаңчыл болган фестиваль — күш-ажылга болгаш демиселге дузалаар, кижилерниң аразында харылзаазын, сагыш-сеткилин, хамаарылгазын улам долу көргүзүптер ындыг мөзү-шынарлыг ырыга бистиң планетавыстың оолдар болгаш кыстарының сонуургалының ёзулуг турарының бир тодаргай херечизи-дир — деп, конкурстуң жюри даргазы композитор А. Пахмутова СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга демдеглээн. — «Кызыл чечектиң» көрүлдези — делегейниң аныяктарының боттарының дугайында, боттарының чуртунуң дугайында чугаалап болурунун, боттарының амыдыралчы айтырыгларын, амгы үениң кол-кол айтырыгларынга боттарының хамаарылгазын илередиринин ёзулуг индион болган.

Бо көрүлдеге улуг сонуургал — эрткен чылдарның эң хөй киржикчилиг (делегейниң 30 хире чурттарының төлээлери ында киржип турар) талантылыг эвээш эвес аныяктарны тодараткан эрткен конкурстарның чедиишкинниг болганындан база хамааржыр — деп, А. Пахмутова чугаалаан.

—Чогаадыкчы амыдыралдыг чаа-чаа кижилер-биле бисти фестиваль-81 таныштырган. Бүгү киржикчилерниң күүселде талазы-биле деңнели дыка бедик болду. Совет ыраажыларның күүселделери дыка үнелеткен. Олар шупту—Днепропетровскиге чоокта чаа болуп эрткен бүгү-эвилел конкурузунуң тиилекчилери. Бүгү эвилел көрүлдезинге оларның чедиишкинниг ойнааны — бүгү-эвилел маргылдааларының чедиишкинниг эртип турарының бир херечизи-дир.

Жюриниң шиитпири ёзугаар кол шаңналды тывыспаан. Совет ыраажы Тамара Гвердцители болгаш Аргентинаның төлээзи Карлос Фернандо Порсель де Перальдо олар бирги шаңналдың лауреаттары болганнар.

Ийиги үш шаңналды совет ыраажылар Эрна Юзбашян, Ольга Пиргас болгаш Буа Нгын Сафувонг (Лаос) оларга тывыскан, үшкү — шаңналды Зыонг Минь Дык (Вьетнам), Жером Багана (Конго), Ксиомара Лаутарт (Куба), Берни Кюллер (ГФР) чаалап алган. Тос киржикчи — фестиваль-81-ниң дипломантылары болган.

ДУЗАЛАШКАН

Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-агыйларының күскү дүжүт ажаалдазынга Чадаана хоорайның албан организациялары, үлетпүр бүдүрүлгелери улуг дузаны көргүзүп, ногаа, картофель ажаалдазынга идепкейлиг киржип турарлар.

Чадаана хоорайның Культура бажыңының ажылдакчылары «Октябрь 30 чылы» совхозун картофелин ажаарынга идепкейлиг киришкен. Олар ук совхозтуң Кызыл-Хайын деп черде тараан картофелиниң 2 газын эки шынарлыг ажаажып берген.

О. АРАКЧАА.

45 ЧЫЛ ЭРТКЕНДЕ

ХАБАРОВСК КРАЙ. Атсураглыг ужудукчу, Совет Эвилелиниң Маадыры Георгий Филиппович Байдуковту Амурда Николаевскиниң чурттакчылары чечектер, өөрүшкү-маннай-биле уткаан. Чкаловчу алдарлыг экипажтың кежигүнү Москва — Удд ортулук маршрутка ужудуушкунунуң 45 чылын байырлаарынга чедип келген.

1936 чылдың чайынында Москва чоогунуң аэродромундан В. П. Чкалов, Г. Ф. Байдуков, А. В. Беляков оларның башкарганы АНТ-25 самолёт ужудуп үнген. Ол бүгү чуртту кежир ужуткаш Амур хемниң далайже кирген аксында Удд ортулукка барып хонган. Самолёт катап ужудуп үнер дей бээрге, чурттакчылар ыяштан ужудуп үнер шөлдү кылып берген. Хөй-ниитиниң дилээн ёзугаар Удд, Лангр, Кевас деп ортулуктарны Чкалов, Байдуков, Беляков ортулуктары кылдыр эде адаан.

Амурда Николаевскиге Г. Ф. Байдуков судно тудугжулары, авиаторлар, аныяктар-биле ужурашкан. Алдаржаан ужудуушкуннуң самолёдунуң хонган черинде мемориал самбыралыг Чкалов ортулуунга база четкен.

Байырлалдың төнчүзүнде аэропортка хөй кижи киржикчилиг митинг болган. Чкаловчуларның эрес-маадырлыг чоруунга тураскааткан мемориал тураскаалды Г. Ф. Байдуков ажыткан.

ЧУРУКТА: Амурда Николаевскиниң аэропортунга уткуушкун.

В. Тарабащуктуң фотозу.
СЭТА-ның фотохроникозы.

СЭТА-НЫҢ СПОРТ МЕДЭЭЛЕРИ

Аар атлетика. Совет штангистерниң шилиндек командазы делегей маргылдаазынга киржип, Францияның Лилле хоорайынга Болгарияның атлеттерин ийи сан мурнап, тиилекчи болган. Ийи аңгы деңзидиг спортчулар маргылдаазының үезинде Донецк чурттуг Виктор Соц болгаш Кривой Рогтан келген Валерий Кравчук алдын медальдарны чаалап алган. Москва чоогу чурттуг Вячеслав Клоков мөңгүн медальды ойнап алган.

Киев чурттуг спортчу Анатолий Писаренко маргылдааның сөөлгү алдын медалын база ойнап алган. Ооң көдүрген деңзизиниң ниити түңү—425 килограмм болган.

Чиик атлетика. Херээжен спортчуларның 10.000 метр хемчээлге чарыжыыга чурттуң Бүгү-Эвилел рекордун тургускан. Москва чурттуг 28 харлыг Елена Сипатова ол хире хемчээлди 32 минута 19 секундада эрткен.

Шыдыраа. Херээжен шыдыраачылар Майя Чибурданидзениң болгаш Нана Александрияның делегей чемпиону ат дээш беш салыын чедир ойнаан түннелинде Нана уткан. Сан Александрияга ажыктыг кылдыр 3:2 болган.

Оларның аразынга алдыгы салыг сентябрь 22-де болган.

Боодалга. Югославияның Титоград хоорайынга боодалга маргылдаазынга ССРЭ-ниң шилиндек командазы 2358 саннарны чедип алган. Гус-түс спортчулар аразынга боодалга маргылдаазынга Литва чурттуг Владас Турла тергиидеп, 592 санныг болган.

Аъттыг спорт маргылдаазы. Юрий Ковшов, Вера Мисевич болгаш Татьяна Неханова составтыг ССРЭ-ниң шилиндек командазы Европаның бирги чери дээш маргылдаага хүлер медальды ойнап алган. Оларның түннели — 4538 балл болган.

Теннис. Европаның «Б» зоназының түннел маргылдаазынга ССРЭ-ниң болгаш Голландияның шилиндек командаларының аразынга теннис маргылдаазы болган.

ССРЭ-ниң шилиндек командазы делегейниң эр улустарының шыырак 16 командаларының санынга кирген болгаш Дэвистиң кубогу дээш келир чылын делегей маргылдаазынга киржир.

Самбо. Самбо хүреш талазы-биле совет мөгелер делегейниң кубогун үш удаа улаштыр чаалап алган. Ол маргылдаа Испанияның Виго хоорайынга болган. Ийиги черни Испанияның, үшкүзүн — АКШ-тың спортчулары ээлээн.

(СЭТА).

СЕНТЯБРЬ 25-ТЕН 27-ГЕ ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

СЕНТЯБРЬ 25-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги гимнастика. 9.05 — «Дилевээн ынакшыл». Уран-чечен фильм. 10.35 — «ССРЭ-ниң улустуң артизи М. Мордасова ырлап тур». 11.20 — Медээлер. 11.25 — 14.15 — Чапсар. 14.15 — Медээлер. 14.35 — Чурттуң телестудияларының документалдыг фильмнериниң программазы: «Үш ужуражыышкын», «Юрий Питерниң улуг өг-бүлези», «Суур кежупкен». 15.50 — «Лу Синь». Төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болганынга. 16.35 — «Москва болгаш москвачылар». 17.05—Европаның волейбол чемпионады. Эр улус, түннел оюннар. 17.30 — «Орленок» телестудияның аныяк корреспондентилериниң Совет Эвилелиниң Маадыры М. П. Девятаев-биле ужуражыышкыны.

КЫЗЫЛДАН

18.15 —Телемедээлер (орус, тыва дылдарга).

МОСКВАДАН

18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Улустуң хөгжүм херекселдеринге күүседикчилерниң Бүгү-эвилелдиң ийиги конкурузунуң лауреады В. Зажигинниң (балалайка) концерти. 19.40 — «Ийиги авенюнуң хоругдаттырганы» деп телешииниң баштайгы көрүлдези. Автору — Н. Саймон. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — «Бар-даа болза, бүзүренчиг эвес». «Чүс чылдың кайгамчык чажыттары» деп эртем-нептерелдиг фильмниң баштайгы көрүлдези. 22.40 — Бөгүн делегейде. 22.55 — 23.25 — «Төрээн бажыңым мында». Фильм-концерт.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

12.00 — Документалдыг фильм. 12.10 — Орус уран чүүл XV-XVII вектер. 12.40 —География. 5 класс. Черниң планы. 13.10 — Тиилелгениң хол үжүктери. 13.55— А. М. Горький. «Ава». 14.25 — Э. Багрицкийниң шүлүк чогаалы. 14.55 — «Экран — башкыга». Совет хоойлужудулганың үндезиннери. 8 класс. Совет ниитилелдиң политиктиг системазы. Улус депутаттарының Советтери. 15.25 — Бойдус эртеми. 3 класс. План. Карта болгаш компас. 15.45— «Азербайджанның гранады». Документалдыг телефильм. 16.00—Э. Багрицкийниң шүлүк чогаалы (катаптааны). 16.30 — «Врангель ортулуунда». Эртем-нептерелдиг фильм. 17.00 — 17.45 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

17.45 — «Аныяк ленинчилер».

МОСКВАДАН

18.15 — «Чүге чааннарыл?» Мультфильм.

КЫЗЫЛДАН

18.30 — Телемедээлер. 18.45 — «Көдээ ажыл-агый ажылдарының хүн демдеглели». 18.55 — Киножурнал. 19.05—«Тываның киноэкраннарында». 19.20 — «Чогаалчы болгаш үе». 19.50 — Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!» «Робатко лесничий дугайында». Мультфильм. 20.15 — «Бойдустуң чажыттары» Документалдыг фильм. 20.30 — Спортчу гимнастикага ССРЭ-ниң чемпионады. Хостуг программа. Минскиден дамчыдылга. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — «Ынакшылче шилчидивис». Уран-чечен телефильм. 1-ги, 2-ги сериялары. 22.40 — 00.30 — И. Брамс. Фортепианога, ийи скрипкага, альтыга болгаш виолончелите квинтет.

СЕНТЯБРЬ 26-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги гимнастика. 9.05 — «АБВГДлээр». 9.45 — «Ада-иелер, силерге». 10.05 — Н. Саймон— «Ийиги авенюнуң хоругдаттырганы». Телешии. 11.25 — «Эки бараанчаны хөйнү». 11.55 — Р. Шуман. Вариациялар хевирлиг симфония этюдтары». Фильм-концерт. 12.25 — «Хүн шыгжамыры». Биология эртемнериниң кандидады Г. М. Проскурякова эрттирер. 13.20 — «Спортлотонуң» 39-ку тиражы. 13.30 — Улусчу чогаадылганың телепрограммаларының делегейниң 4-кү конкурузу. «Йемен аас чогаал» (Йемен Араб Республика). 14.00 — Бөгүн делегейде. 14.25 — «Кижи. Чер. Октаргай». 15.00 — Уруглларга кыска уран-чечен фильмнер программазы. «Чаагай херек», «Мээн өңнүүм бар». 15.40 — Политиктиг тайылбырлакчы Ю. А. Летуновтуң беседазы. 16.15 — БССР-ниң күрүне хореография-фольклор «Хорошки» ансамблиниң концерти. 16.45 — Бөгүн — Пропагандистиң хүнү. 17.15 — «Экранда — кинокомедия». «Корзинкинаның ужуралдары». Уран-чечен фильм. 18.00 — 18.15— Чапсар. 18.15 — «Чуртталганың сорулгазы» деп документалдыг фильмниң баштайгы көргүзүлгези. Кол конструктор, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры А. С. Яковлев дугайында. 19.15 Эвилелдер бажыңының Колонналыг залынга уран чүүл мастерлериниң болгаш артист аныяктарның концерти. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.45 — ССРЭ-ниң хоккей чемпионады. «Динамо» (Москва) — «Спартак». 2-ги, 3-кү үелери. В. И. Ленин аттыг Төп стадионнуң Спорт ордузундан дамчыдылга. 23.15 — 23.55 — Дм. Дм. Шостаковичиниң төрүттүнген хүнүнден бээр 75 чыл болганынга. Англи шүлүкчүлерниң шүлүктеринге романстарын ССРЭ-ниң улустуң артизи Е. Нестеренко күүседир. Консерваторияның улуг залындан концерт. Төнгенде — медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20 — РСФСР-ниң күрүнениң үрер хөгжүм оркестриниң концерти. 14.50 — «Чурумчулар дугайында». О. Родеи. 15.15 — «Өөрүшкү, хөгжүм болгаш далай». Фильм-концерт. 16.15 — «Поэзия». Н. Заболоцкий. 17.00 —«Цирк ареназында». 17.45 — Спортчу программа. 18.45 — «Хөгжүмнүг клоск». Э. Беляева эрттирер. 19.15 — ССРЭ-ниң футбол чемпионады. «Таврия» — ЦСКА. 2-ги үези. 20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!» «Робатко лесничий дугайында». Мультфильм. 20.15 — «Кадыкшыл». Эртем-нептерелдиг программа. РСФСР-ниң алдарлыг эмчизи Ю. В. Белянчикова эрттирер. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — «Эге дес». Уран-чечен фильм. 23.05 — Документалдыг фильм. 23.15 — ССРЭ-ниң футбол чемпионады. «Кайрат» — «Пахтакор». 2-ги үези. Алма-Атадан дамчыдылга. «Арарат» — «Динамо» (Киев). 2-ги үези. Ереванда дамчыдылга.

СЕНТЯБРЬ 27-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММ.
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40—«Сула шимчээшкинче, чыскаалыңар!». 9.05 — Н. Мясковский. До минорга № 3 соната. Делегей конкурстарының лауреады Б. Петрушанский (фортепиано) күүседир. 9.20 — «Совет Эвилелинге бараан боор тур мен». 10.20 — «Кадыкшыл». 11.05 —«Эртенги почта». Хөгжүмнүг программа. 11.35 — «Эртем болгаш техника». Киножурнал. 11.45 — «Көдээге дамчыдылга». 12.45 — «Хөгжүмнүг киоск». 13.15 — «Салал бериишкини» деп документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүлгези. «Коммунистер» деп бөлүктен. 13.40 — «Катерина Измайлова» деп хөгжүмнүг телешииниң баштайгы көргүзүлгези. Дм. Дм. Шостаковичиниң ындыг аттыг операзын ёзугаар. 16.40— Бөгүн-Машина тудукчузунуң хүнү. ССРЭ-ниң трактор болгаш көдээ ажыл-агый машина тудуунуң министри А. А. Ежевскийниң чугаазы. 17.00 — Машина тудукчузунуң хүнүнге концерт. 17.45— «Делегей панорамазы». 18.30 —18.45 — Чапсар. 18.45 — «Кино аян-чоруктарының клуву». 19.45 — С. В. Образцовтуң удуртканы Күрүнениң Төп ойнаарактар театрының чогаадыкчы кежээзи. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — Футбол тайылбыры. 22.05 — Силерни оперетта чалап тур. 23.15 — 23.55 — Спортчу гимнастикага ССРЭ чемпионады. Хөй хевирге маргылдаа. Төнгенде — медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20 — Машина тудукчузунуң хүнүнге документалдыг телефильмнер программазы: «ВАЗ дүүн, бөгүн, даарта», «Атомград». 15.35 — «Кино көрүкчүзүнге». 16.20 — Европаның волейбол чемпионады. Финал бөлүүнүң оюннары. Болгариядан дамчыдылга. 16.50 — «Театр чарлалдарының чанынга». 17.50 — «Баштайгы өөрүшкүлер». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 4-кү сериязы. 19.00 — Улустуң хөгжүм херекселдериниң «Орус угулзалар» оркестриниң концерти. 19.30 — Спортчу гимнастикага ССРЭ чемпионады. Хөй хевирниң тус-тус хевирлеринге түңнел маргылдаалар. 20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». 20.15 — Даштыкы эстраданың аялгалары, ырлары. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — «Чүс чылдың чажыды». Уран-чечен фильм. 23.05 — 00.25 — Делегей конкурстарының лауреады П. Девуайоннуң концерти. Программазында Л. Бетховенниң болгаш М. Равельдиң чогаалдары.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Агаар

Бөгүн республикага бүргеп, аязыр, чамдык черлерге биче чаар.

Кызылга эдир булуттаар, чагбас. Янзы-бүрү угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 7-9 метр чедер. Агаарның температуразы 16-18 градус чылыыр.

КИНО

СЕНТЯБРЬ 23-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Коргар-дыр мен» (2 сериялыг) 9.30, 12.10, 14.50, 17.30, 20.10 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Командирниң уруу» 9.30, 11.00, 14.00, 15.30. «Ашаа тергиин эки кижи» 17.00, 18.50, 20.40 (узаткан) шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Аза турлаанда» 18.30, 20.30 шактарда.

«Шын» солуннуң редакциязынга подчитчик (корректорнуң дузалакчызы), дужуулгалыг машинакчы (бижик кагар) дарый негеттинип турар.

Редакцияның адрези: Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75 харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27 информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чагыг № 2152

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыышкынының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1) ТС—01228